www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

Reconstructing Female Identity at the Crossroads of Transition: A Comparative Analysis of Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar

Geçiş Dönemi Kıskacında Kadın Kimliğinin Yeniden İnşası: Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek ve Halide Edip Adıvar Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz[*]

Mehmet Biçici[**] - Ayşe Hanife Kocakaya[***]

Abstract: The historical cross-section extending from the late Ottoman Empire to the establishment of the Republic of Türkiye entailed not only a change in political and administrative regime but also a profound reconstruction of gender roles, family structure, and female identity in the public sphere. The primary aim of this study is to examine, through a comparative and interdisciplinary perspective, the unique roles, strategies, and intellectual contributions of Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar in the construction of modern female identity during this critical juncture of Turkish modernization history. The research adopts the document analysis technique, a qualitative research method, and examines primary sources such as novels penned by these three pioneering figures, newspaper articles, periodicals they published (e.g., Women's World), and the statutes of the societies they founded. The findings indicate that although their methods differed Nezihe Muhittin's political organization and radical activism demanding rights, Ulviye Mevlan Civelek's efforts to open employment fields for women through publishing, and Halide Edip Adıvar's "national and modern" ideal woman type constructed through literature they ultimately converged on the common denominator of "national feminism." Consequently, this study demonstrates that the political and social rights obtained by Turkish women were not, contrary to popular belief, merely presented as a grace bestowed from above by the state; rather, these rights were earned on a legitimate and solid ground constructed from the bottom up through the persistent intellectual and activist struggles of the actors examined. In this

[*] This study is based on the doctoral thesis titled "Woman in the Transition Process from the Ottoman Empire to the Republic of Türkiye (Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar)," written by Ayşe Hanife KOCAKAYA under the supervision of Assoc. Prof. Mehmet BİÇİCİ.
Bu çalışma Doç. Dr. Mehmet BİÇİCİ danışmanlığında yürütülen, Ayşe Hanife KOCAKAYA'nın "Osmanlı Devleti'nde Türkiye Cumhuriyeti'ne Dönüşüm Sürecinde Kadın (Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek ve Halide Edip Adıvar)" adlı Doktora Tezi'nden yola çıkarak hazırlanmıştır.

[**] Corresponding Author: Assoc. Prof. Dr., Gaziantep University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History
Sorumlu Yazar: Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
ORCİD https://orcid.org/0000-0002-2011-1088
bicici@gantep.edu.tr
[***] Lecturer Dr., Yaşar University, Vocational School, Maritime and Port Management Program
Öğr. Gör. Dr., Yaşar Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Deniz ve Liman İşletmeciliği Programı
ORCİD https://orcid.org/0000-0002-5306-4126
hanife.kocakaya@yasar.edu.tr

Cite as/ Atıf: Biçici, M. & Kocakaya, A. H. (2026). Reconstructing female identity at the crossroads of transition: a comparative analysis of Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar / Geçiş dönemi kıskacında kadın kimliğinin yeniden inşası: Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek ve Halide Edip Adıvar üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *Turkish Studies - Language and Literature*, *21*(Ö1), 425-469. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer], Ankara Bilim University Publications. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.88296
Received/Geliş: 11 November/Kasım 2025
Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026
Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026
Checked by plagiarism software

context, the research offers an original contribution to the literature by moving the women's movement of the period beyond the limitations of biographical narration and repositioning them as active historical subjects.

Keywords: Turkish Modernization, Gender History, Women's Movements, National Feminism, Nezihe Muhittin, Halide Edip Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek, Women's Rights.

Öz: Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süreci, yalnızca siyasi ve ekonomik dönüşümleri değil, toplumsal rollerin yeniden inşasını da kapsamıştır. Bu dönemde kadınların toplumsal hayattaki yeri, modernleşme ve Batılılaşma idealleri doğrultusunda yeniden tanımlanmıştır. Tanzimat Dönemi ile başlayan reformlar, kadınların eğitim, çalışma ve siyasette daha görünür hale gelmesi için zemin hazırlamış ancak bu ilerlemeler genellikle sınırlı kalmıştır. Kadınlar, hak taleplerini duyurmak için çeşitli mücadeleler vermiştir. Özellikle Halide Edip Adıvar, Nezihe Muhittin ve Ulviye Mevlan Civelek gibi öncü kadınlar, bu sürecin hem tanıkları hem de aktif aktörleri olmuştur. Halide Edip Adıvar, eserleri ve söylemleriyle kadınların toplumsal rollerini sorgulamış; Nezihe Muhittin, Kadınlar Halk Fırkası girişimiyle kadınların siyasi temsiline dikkat çekmiş; Ulviye Mevlan Civelek ise Kadınlar Dünyası dergisi aracılığıyla kadın haklarını savunmuştur. Millî Mücadele döneminde kadınların oynadığı aktif roller, Cumhuriyet'in ilanı sonrası tartışmalı bir dönüşüm geçirmiştir. Zafer sonrası kadınların tekrar geleneksel rollerine dönmesi gerektiği fikri, geniş çaplı tartışmalara yol açmıştır. Cumhuriyet döneminde kadınların toplumsal hayattaki konumunu sağlamlaştırmak için önemli reformlar yapılmıştır. Atatürk'ün liderliğinde gerçekleştirilen devrimler, kadınlara eğitim, çalışma ve siyasi haklar sağlamış ancak bu süreçte kadınların yalnızca birer reform objesi mi yoksa aktif özne mi olduğu sorusu önem kazanmıştır. Kadınların bu süreçteki mücadeleleri, modern Türk toplumunun inşasında kritik bir rol oynamıştır. Bu tarihsel miras, günümüz toplumsal cinsiyet tartışmaları için de belirleyici bir zemin oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Modernleşmesi, Toplumsal Cinsiyet Tarihi, Kadın Hareketleri, Milli Feminizm, Nezihe Muhittin, Halide Edip Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek, Kadın Hakları.

Structured Abstract:

Aim: The transition from the Ottoman Empire to the Republic of Türkiye brought not only political and economic reforms but also a profound redefinition of gender roles and social hierarchies. This transformation, starting with the Tanzimat reforms (1839) and culminating with the Republic (1923), created fertile ground for women's increasing participation in public life. However, this inclusion was not a linear process; it emerged from the continuous struggle of pioneering women resisting patriarchal constraints. This study seeks to answer: how did Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar contribute to constructing modern Turkish womanhood through their writings, organisations, and social activities? The research contextualises their intellectual and political engagement within the modernisation and nation-building projects of the late Ottoman and early Republican periods. Examining their roles helps reveal whether women were merely objects of reform or active agents shaping the emerging gender discourse. This study is necessary to fill a significant gap in Turkish feminist historiography by offering a comparative, interdisciplinary analysis of these three figures who articulated early forms of feminist consciousness in Türkiye.

Method: This study adopts a qualitative, historical-analytical approach that combines textual interpretation with socio-historical contextualisation. Primary sources include novels, essays, journals, and archival materials produced by the three authors between 1908 and 1940. Secondary sources include biographical studies, feminist theoretical texts, and contemporary historical analyses. The research employs discourse analysis, not quantitative data, to uncover ideological and symbolic meanings in their writings and activities. Each author's intellectual trajectory is examined as a case study illustrating the evolution of women's agency during the transition from empire to republic. The comparative dimension identifies shared themes—education, citizenship, national identity—while highlighting distinctive ideological orientations. The method's purpose is interpretative: to reveal how each woman negotiated modernity, morality, and nationalism through her unique feminist perspective.

Findings: Findings indicate that Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar collectively represent the transformation of the "Ottoman woman" into the "Republican woman". Nezihe Muhittin emerges as the most overtly political figure. Founding the Women's People's Party (1923) and later the Turkish Women's Union, she institutionalised women's activism, linking social welfare with political rights. Her feminism stressed complementarity and saw equality as something that could be reached through civic engagement and education, not conflict. Ulviye Mevlan Civelek used journalism for social change. Her periodical Kadınlar Dünyası (Women's World) created a discursive space for Muslim women's voices, promoting professional employment and education. Her activism was based on moderation; she pushed for gradual progress toward equality and insisted on moral, legal freedom. Her efforts contributed to the early employment of Muslim women in state institutions (e.g., the post office and telephone service), symbolising their integration into the public economy. Halide Edip Adıvar represented the synthesis of intellectualism and nationalism. Through novels like Handan, Ateşten Gömlek, and Sinekli Bakkal, she constructed a literary model of the ideal Turkish woman—patriotic, educated, moral, and independent. Her "national feminism" harmonised women's emancipation with the Republic's modernisation project, rejecting Western radicalism but affirming gender equality as a prerequisite for national progress. Adıvar viewed the educated mother and teacher as the cornerstone of the modern nation. When analysed collectively, the three women illustrate how feminism in Türkiye developed as a political and moral movement embedded in nationalism. Their approaches differ—Muhittin's organisational activism, Civelek's reformist journalism, and Adıvar's literary humanism—but converge on the vision of an autonomous yet culturally rooted female identity. Their works reveal the tension between state-imposed modernisation and women's self-defined liberation.

Conclusion: The study concludes that women's emancipation in Türkiye was not a passive outcome of state reforms but the result of a deliberate intellectual and organisational struggle. Muhittin, Civelek, and Adıvar collectively transformed the discourse of womanhood from subordination to citizenship. Their activism shows that early Turkish feminism was not separatist but rather national, practical, and reformist. Each contributed to constructing a modern gender consciousness grounded in education, morality, and productivity. The research enriches feminist historiography by repositioning these figures within a shared framework transcending biographical narration. Their legacies continue to inform contemporary gender debates, particularly regarding women's political representation and participation in civil society. Future studies should further investigate the interplay between state feminism and grassroots activism to reassess how gender

equality evolved as both policy and cultural ideal. The findings also suggest integrating historical feminist thought into modern educational curricula could strengthen awareness of women's historical agency. Ultimately, the efforts of Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar demonstrate that modern Turkish womanhood was not granted—it was earned through persistence, intellect, and courage. Their synthesis of patriotism, morality, and modernism provides a model for understanding gender, nation, and reform within Turkish modernisation.

Keywords: Turkish Modernisation, Gender History, Women's Movements, National Feminism, Nezihe Muhittin, Halide Edip Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek, and Women's Rights.

ملخص منظم:

الهدف: لم يقتصر الانتقال من الإمبراطورية العثمانية إلى جمهورية تركيا على الإصلاحات السياسية والاقتصادية فحسب، بل أدى أيضًا إلى إعادة تعريف جذرية لأدوار الجنسين والتسلسلات الهرمية الاجتماعية. وقد أتاح هذا التحول، الذي بدأ مع إصلاحات التنظيمات (1839) وبلغ ذروته مع قيام الجمهورية (1923)، أرضية خصبة لمشاركة النساء المتزايدة في الحياة العامة. ومع ذلك، لم يكن هذا الإدماج عملية خطية؛ بل نشأ عن النضال المستمر للنساء الرائدات اللواتي قاومن القيود الأبوية. تسعى هذه الدراسة للإجابة على السؤال التالي: كيف ساهمت نزيهة محيتين، وأولفيه مولان جيفليك، وحالدة إديب أديفار في بناء هوية المرأة التركية الحديثة من خلال كتاباتهن ومنظماتهن وأنشطتهن الاجتماعية؟ .تضع هذه الدراسة مشاركتهن الفكرية والسياسية في سياق مشاريع التحديث وبناء الأمة في أواخر العهد العثماني وأوائل العهد الجمهوري ويساعد فحص أدوارهن على الكشف عما إذا كانت النساء مجرد أهداف للإصلاح أم عوامل فاعلة في تشكيل الخطاب الناشئ حول النوع الاجتماعي. وتعد هذه الدراسة ضرورية لسد فجوة كبيرة في كتابة التاريخ النسوي التركي من خلال تقديم تحليل مقارن ومتعدد التخصصات لهذه .الشخصيات الثلاث اللواتي عبرن عن الأشكال المبكرة للوعي النسوي في تركيا

المنهج: تتبنى هذه الدراسة نهجًا نوعيًا وتاريخيًا تحليليًا يجمع بين التفسير النصي ووضع السياق الاجتماعي-التاريخي. وتشمل المصادر الأولية الروايات والمقالات والمجلات والمواد الأرشيفية التي أنتجتها المؤلفات الثلاث بين عامي 1908 و1940. أما المصادر الثانوية فتشمل الدراسات السيرة الذاتية والنصوص النظرية النسوية والتحليلات التاريخية المعاصرة. وتستخدم الدراسة تحليل الخطاب، وليس البيانات الكمية، لكشف المعاني الأيديولوجية والرمزية في كتاباتهن وأنشطتهن. يتم فحص المسار الفكري لكل كاتبة كدراسة حالة توضح تطور دور المرأة الفاعل خلال الانتقال من الإمبراطورية إلى الجمهورية. ويحدد البعد المقارن الموضوعات المشتركة —التعليم، والمواطنة، والهوية الوطنية— مع تسليط الضوء على التوجهات الأيديولوجية المميزة. والغرض من هذه المنهجية هو التفسير: للكشف عن كيفية تعامل كل امرأة .مع الحداثة والأخلاق والقومية من خلال منظورها النسوي الفريد

«**النتائج:** تشير النتائج إلى أن نزيهة محيتين، وأولفيه مولان سيفليك، وحليدة إديب أديفار يمثلن مجتمعات تحول «المرأة العثمانية «إلى «المرأة الجمهورية». تبرز نزيهة محيتين باعتبارها الشخصية الأكثر انخراطًا في السياسة بشكل صريح. فقد أسست «حزب الشعب النسائي .ثم «اتحاد النساء التركيات» لاحقًا، مما أدى إلى إضفاء الطابع المؤسسي على نشاط النساء، وربط الرفاه الاجتماعي بالحقوق السياسية (1923) وركزت نسويتها على التكامل، ورأت في المساواة هدفًا يمكن بلوغه من خلال المشاركة المدنية والتعليم، وليس من خلال الصراع. استخدمت مساحة حوارية (Kadınlar Dünyası) «مفلان جيفليك الصحافة كأداة للتغيير الاجتماعي. فقد أوجدت مجلتها الدورية «عالم النساء yeأولفي لأصوات النساء المسلمات، وروجت للتوظيف المهني والتعليم. واستند نشاطها إلى الاعتدال؛ فقد دعت إلى التقدم التدريجي نحو المساواة وأصرت على الحرية الأخلاقية والقانونية. ساهمت جهودها في توظيف النساء المسلمات في وقت مبكر في مؤسسات الدولة (مثل مكتب البريد وخدمة «الهاتف)، مما كان يرمز إلى اندماجهن في الاقتصاد العام. ومثلت خالدة إديب أديفار التوليف بين الفكر والقومية. فمن خلال روايات مثل «هاندان و«أتشتن غومليك» و«سينيكلي باكال»، بنت نموذجًا أدبيًا للمرأة التركية المثالية — الوطنية، والمثقفة، وذات الأخلاق الحميدة، والمستقلة. وقد حققت «نسويتها القومية» التناغم بين تحرير المرأة ومشروع التحديث الذي أطلقته الجمهورية، رافضةً الراديكالية الغربية، لكنها مؤكدةً على المساواة بين الجنسين كشرط أساسي للتقدم الوطني. ورأت أديفار أن الأم والمعلمة المتعلمة هما حجر الزاوية للأمة الحديثة. وعند تحليلهن مجتمعةً، توضح النساء الثلاث كيف تطورت النسوية في تركيا كحركة سياسية وأخلاقية متأصلة في القومية. تختلف مقارباتهن — النشاط .التنظيمي لموهيتين، والصحافة الإصلاحية لسيفيليك، والإنسانية الأدبية لأديفار — لكنها تتلاقى في رؤية هوية أنثوية مستقلة لكنها متجذرة ثقافيًا .تكشف أعمالهن عن التوتر بين التحديث الذي فرضته الدولة والتحرر الذي حددته النساء بأنفسهن

الخلاصة: تخلص الدراسة إلى أن تحرر المرأة في تركيا لم يكن نتيجة سلبية لإصلاحات الدولة، بل كان ثمرة نضال فكري وتنظيمي متعمد. فقد عملت كل من محيتين، وسيفيليك، وأديفار معًا على تحويل خطاب الأنوثة من التبعية إلى المواطنة. ويُظهر نشاطهن أن الحركة النسوية التركية المبكرة لم تكن انفصالية، بل كانت وطنية وعملية وإصلاحية. وقد ساهمت كل واحدة منهن في بناء وعي جنساني حديث يرتكز على التعليم والأخلاق والإنتاجية. يثري هذا البحث التأريخ النسوي من خلال إعادة وضع هذه الشخصيات ضمن إطار مشترك يتجاوز السرد السيرة الذاتية. ولا يزال إرثهن يُثري النقاشات المعاصرة حول القضايا الجنسانية، لا سيما فيما يتعلق بالتمثيل السياسي للمرأة ومشاركتها في المجتمع المدني. وينبغي للدراسات المستقبلية أن تبحث بشكل أعمق في التفاعل بين النسوية الحكومية والنشاط الشعبي لإعادة تقييم كيفية تطور المساواة بين الجنسين كسياسة ومثل ثقافي على حد سواء. وتشير النتائج أيضًا إلى أن دمج الفكر النسوي التاريخي في المناهج التعليمية الحديثة يمكن ميفلان سيفليك، وحالدة إديب أديفار yeأن يعزز الوعي بالدور الفاعل التاريخي للمرأة. وفي نهاية المطاف، تُظهر جهود نزيهة محيتين، وأولفي أن الأنوثة التركية الحديثة لم تُمنح مجانًا — بل تم كسبها من خلال المثابرة والفطنة والشجاعة. ويُشكل مزيجهن بين الوطنية والأخلاق والحداثة .نموذجًا لفهم قضايا النوع الاجتماعي والأمة والإصلاح في سياق التحديث التركي

الكلمات المفتاحية: التحديث التركي، تاريخ النوع الاجتماعي، الحركات النسائية، النسوية الوطنية، نزيهة محيتين، خالدة إديب أديفار ميفلان سيفليك، وحقوق المرأة yeأولفي.

Résumé Structuré:

Objectif : Le passage de l'Empire ottoman à la République de Turquie a entraîné non seulement des réformes politiques et économiques, mais aussi une profonde redéfinition des rôles de genre et des hiérarchies sociales. Cette transformation, qui a débuté avec les réformes du Tanzimat (1839) et a abouti à la République (1923), a créé un terrain fertile pour une participation croissante des femmes à la vie publique. Cependant, cette inclusion n'a pas été un processus linéaire ; elle est le fruit de la lutte incessante menée par des femmes pionnières qui ont résisté aux contraintes patriarcales. Cette étude cherche à répondre à la question suivante : comment Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek et Halide Edip Adıvar ont-elles contribué à construire la féminité turque moderne à travers leurs écrits, leurs organisations et leurs activités sociales ? La recherche replace leur engagement intellectuel et politique dans le contexte des projets de modernisation et de construction nationale de la fin de l'époque ottomane et du début de la période républicaine. L'examen de leurs rôles permet de déterminer si les femmes étaient de simples objets de la réforme ou des actrices actives façonnant le discours émergent sur le genre. Cette étude est nécessaire pour combler une lacune importante dans l'historiographie féministe turque en proposant une analyse comparative et interdisciplinaire de ces trois figures qui ont articulé les premières formes de conscience féministe en Turquie.

Méthode : Cette étude adopte une approche qualitative et historico-analytique qui combine l'interprétation textuelle et la contextualisation sociohistorique. Les sources primaires comprennent des romans, des essais, des revues et des documents d'archives produits par les trois autrices entre 1908 et 1940. Les sources secondaires comprennent des études biographiques, des textes théoriques féministes et des analyses historiques contemporaines. La recherche recourt à l'analyse du discours, et non à des données quantitatives, pour mettre au jour les significations idéologiques et symboliques de leurs écrits et de leurs activités. Le parcours intellectuel de chaque autrice est examiné sous forme d'étude de cas illustrant l'évolution de l'autonomie des femmes lors de la transition de l'empire à la république. La dimension comparative met en évidence des thèmes communs — l'éducation, la citoyenneté, l'identité nationale — tout en soulignant des orientations idéologiques distinctives. L'objectif de cette méthode est interprétatif : révéler comment chaque femme a négocié la modernité, la moralité et le nationalisme à travers sa perspective féministe unique.

Conclusions : Les conclusions indiquent que Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek et Halide Edip Adıvar incarnent collectivement la transformation de la « femme ottomane » en « femme républicaine ». Nezihe Muhittin apparaît comme la figure la plus ouvertement politique. En fondant le Parti populaire des femmes (1923), puis l'Union des femmes turques, elle a institutionnalisé l'activisme féminin, établissant un lien entre protection sociale et droits politiques. Son féminisme mettait l'accent sur la complémentarité et considérait l'égalité comme un objectif pouvant être atteint par l'engagement civique et l'éducation, et non par le conflit. Ulviye Mevlan Civelek a utilisé le journalisme comme vecteur de changement social. Son périodique *Kadınlar Dünyası* (Le Monde des femmes) a créé un espace de discussion permettant aux femmes musulmanes de s'exprimer, tout en promouvant l'emploi professionnel et l'éducation. Son militantisme reposait sur la modération ; elle prônait une progression graduelle vers l'égalité et insistait sur la liberté morale et juridique. Ses efforts ont contribué à l'embauche précoce de femmes musulmanes dans les institutions publiques (par exemple, la poste et les services téléphoniques), symbolisant ainsi leur intégration dans l'économie publique. Halide Edip Adıvar incarnait la synthèse entre intellectualisme et nationalisme. À travers des romans tels que *Handan*, *Ateşten Gömlek* et *Sinekli Bakkal*, elle a construit un modèle littéraire de la femme turque idéale : patriotique, instruite, morale et indépendante. Son « féminisme national » conciliait l'émancipation des femmes avec le projet de modernisation de la République, rejetant le radicalisme occidental tout en affirmant l'égalité des sexes comme condition préalable au progrès national. Adıvar considérait la mère et l'enseignante instruites comme la pierre angulaire de la nation moderne. Considérées collectivement, ces trois femmes illustrent comment le féminisme en Turquie s'est développé comme mouvement politique et moral ancré dans le nationalisme. Leurs approches diffèrent – l'activisme organisationnel de Muhittin, le journalisme réformiste de Civelek et l'humanisme littéraire d'Adıvar – mais convergent vers la vision d'une identité féminine autonome tout en restant ancrée dans la culture. Leurs œuvres révèlent la tension entre la modernisation imposée par l'État et la libération telle que les femmes se la définissaient elles-mêmes.

Conclusion : L'étude conclut que l'émancipation des femmes en Turquie n'a pas été le résultat passif des réformes de l'État, mais le fruit d'une lutte intellectuelle et organisationnelle délibérée. Muhittin, Civelek et Adıvar ont, ensemble, transformé le discours sur la condition féminine, le faisant passer de la subordination à la citoyenneté. Leur militantisme montre que le féminisme turc des débuts n'était pas séparatiste, mais plutôt national, pragmatique et réformiste. Chacune a contribué à construire une conscience moderne du genre fondée sur l'éducation, la moralité et la productivité. Cette recherche enrichit l'historiographie féministe en replaçant ces figures dans un cadre commun transcendant le récit biographique. Leur héritage continue d'éclairer les débats contemporains sur le genre, notamment pour la représentation politique des femmes et leur participation à la société civile. De futures études devraient approfondir l'interaction entre le féminisme d'État et l'activisme de base afin de réévaluer la manière dont l'égalité des sexes a évolué comme politique et idéal culturel. Les résultats suggèrent également que l'intégration de la pensée féministe historique dans les programmes éducatifs modernes pourrait renforcer la prise de conscience de l'action historique des femmes. En fin de compte, les efforts de Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek et Halide Edip Adıvar démontrent que la condition de la femme turque moderne ne s'est pas obtenue sans effort : elle a été conquise grâce à la persévérance, à l'intelligence et au courage. Leur synthèse du patriotisme, de la moralité et du modernisme offre un modèle permettant de comprendre les questions de genre, de nation et de réforme dans le contexte de la modernisation turque.

Mots-clés: Modernisation turque, histoire du genre, mouvements féminins, féminisme national, Nezihe Muhittin, Halide Edip Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek et droits des femmes.

Resumen Estructurado:

Objetivo: La transición del Imperio Otomano a la República de Turquía trajo consigo no solo reformas políticas y económicas, sino también una profunda redefinición de los roles de género y las jerarquías sociales. Esta transformación, que comenzó con las reformas del Tanzimat (1839) y culminó con la República (1923), creó un terreno fértil para la creciente participación de las mujeres en la vida pública. Sin embargo, esta inclusión no fue un proceso lineal, sino que surgió de la lucha continua de mujeres pioneras que se resistían a las restricciones patriarcales. Este estudio pretende responder a la siguiente pregunta: ¿Cómo contribuyeron Nezihe Juntos Muhittin, Civelek y Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek y Halide Edip Adıvar a la construcción de la identidad femenina turca moderna a través de sus escritos, organizaciones y actividades sociales? La investigación enmarca su compromiso intelectual y político en el marco de los proyectos de modernización y construcción nacional de finales del periodo otomano y principios de la República. El análisis de sus roles ayuda a revelar si las mujeres eran meros objetos de la reforma o agentes activos que configuraban el discurso de género emergente. Este estudio es necesario en la medida en que colmará una importante laguna en la historiografía feminista turca, al ofrecer un análisis comparativo e interdisciplinar de estas tres figuras que articularon las primeras formas de conciencia feminista en Turquía.

Método: Este estudio adopta un enfoque cualitativo e histórico-analítico que combina la interpretación textual con la contextualización sociohistórica. Las fuentes primarias incluyen novelas, ensayos, revistas y material de archivo producido por las tres autoras entre 1908 y 1940. Las fuentes secundarias incluyen estudios biográficos, textos teóricos feministas y análisis históricos contemporáneos. El estudio utiliza el análisis del discurso —en vez de datos cuantitativos— a fin de desentrañar los significados ideológicos y simbólicos que emergen en sus escritos y actividades. La trayectoria intelectual de cada autora se examina como un estudio de caso que ilustra la evolución de la agencia de las mujeres durante la transición del imperio a la república. La dimensión comparativa identifica temas comunes —educación, ciudadanía, identidad nacional— al tiempo que destaca orientaciones ideológicas distintivas. El propósito del método es interpretativo: revelar cómo cada mujer abordó la modernidad, la moralidad y el nacionalismo a través de su perspectiva feminista única.

B. Conclusiones: Los resultados indican que Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek y Halide Edip Adıvar representan colectivamente la transformación de la «mujer otomana» en la «mujer republicana». Nezihe Muhittin se perfila como la figura más abiertamente política. Al fundar el Partido Popular de las Mujeres (1923) y, posteriormente, la Unión de Mujeres Turcas, institucionalizó el activismo femenino, vinculando el bienestar social con los derechos políticos. Su feminismo hacía hincapié en la complementariedad y consideraba la igualdad como algo que podía alcanzarse a través de la participación ciudadana y la educación, y no mediante

el conflicto. Ulviye Mevlan Civelek utilizó el periodismo para impulsar el cambio social. Su revista Kadınlar Dünyası (El Mundo de las Mujeres) creó un espacio discursivo para las voces de las mujeres musulmanas, promoviendo el empleo profesional y la educación. Su activismo se basaba en la moderación; abogó por un progreso gradual hacia la igualdad e insistió en la libertad moral y jurídica. Sus esfuerzos contribuyeron a la incorporación temprana de las mujeres musulmanas a las instituciones estatales (por ejemplo, Correos y el servicio telefónico), lo que simbolizó su integración en la economía pública. Halide Edip Adıvar representó la síntesis entre el intelectualismo y el nacionalismo. A través de novelas como *Handan*, *Ateşten Gömlek* y *Sinekli Bakkal*, construyó un modelo literario de la mujer turca ideal: patriótica, educada, moral e independiente. Su «feminismo nacional» armonizó la emancipación de la mujer con el proyecto de modernización de la República, rechazando el radicalismo occidental pero afirmando la igualdad de género como requisito previo para el progreso nacional. Adıvar consideraba que la madre y la profesora cultas eran la piedra angular de la nación moderna. Analizadas en conjunto, estas tres mujeres ilustran cómo el feminismo en Turquía se desarrolló como un movimiento político y moral arraigado en el nacionalismo. Sus enfoques difieren —el activismo organizativo de Muhittin, el periodismo reformista de Civelek y el humanismo literario de Adıvar—, pero convergen en la visión de una identidad femenina autónoma, aunque culturalmente arraigada. Sus obras revelan la tensión entre la modernización impuesta por el Estado y la liberación autodefinida por las mujeres.

Conclusión: El estudio concluye que la emancipación de las mujeres en Turquía no fue un resultado pasivo de las reformas estatales, sino el fruto de una lucha intelectual y organizativa deliberada. Muhittin, Civelek y Adıvar cambiaron, todos juntos, el discurso sobre la condición femenina, pasando de la subordinación a la ciudadanía. Su activismo demuestra que el feminismo turco temprano no fue separatista, sino más bien nacional, práctico y reformista. Todas ellas contribuyeron a forjar una conciencia de género moderna basada en la educación, la moralidad y la productividad. La investigación enriquece la historiografía feminista al reubicar a estas figuras dentro de un marco compartido que trasciende la narración biográfica. Su legado sigue influyendo en los debates contemporáneos sobre género, especialmente en lo que respecta a la representación política de las mujeres y su participación en la sociedad civil. Los estudios futuros deberían investigar más a fondo la interacción entre el feminismo de Estado y el activismo de base para reevaluar cómo evolucionó la igualdad de género tanto como política como ideal cultural. Los resultados también sugieren que integrar el pensamiento feminista histórico en los planes de estudio modernos podría reforzar la conciencia sobre la agencia histórica de las mujeres. Al final, los esfuerzos de Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek y Halide Edip Adıvar demuestran que la mujer de la Turquía moderna no tuvo que recibir su condición, sino que tuvo que ganarla con perseverancia, intelecto y valentía. Su síntesis de patriotismo, moralidad y modernismo ofrece un modelo para comprender el género, la nación y la reforma en el contexto de la modernización turca.

Palabras clave: Modernización turca, historia de género, movimientos de mujeres, feminismo nacional, Nezihe Muhittin, Halide Edip Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek y derechos de las mujeres.

结构化摘要：

目的：从奥斯曼帝国向土耳其共和国的过渡，不仅带来了政治和经济改革，也对性别角色和社会等级制度进行了深刻的重新定义。这一转型始于坦志麦特改革（1839年），最终以共和国的建立（1923年）为标志，为女性日益增加地参与公共生活创造了肥沃的土壤。然而，这种包容并非线性发展过程；它是先驱女性持续抗争、反抗父权制束缚的结果。本研究旨在回答：内齐赫·穆希丁、乌尔维耶·梅夫兰·奇维莱克和哈利德·埃迪普·阿迪瓦尔是如何通过其著作、组织及社会活动，为构建现代土耳其女性身份做出贡献的？本研究将她们的智识与政治参与置于奥斯曼帝国晚期及土耳其共和国初期的现代化与国家建设进程的语境中进行考察。通过审视她们所扮演的角色，有助于揭示女性究竟只是改革的客体，还是塑造新兴性别话语的积极主体。本研究通过对这三位在土耳其阐述早期女性主义意识形态的代表人物进行比较性、跨学科分析，填补了土耳其女性主义史学中的重要空白，因此具有必要性。

方法：本研究采用定性、历史分析的方法，将文本解读与社会历史语境分析相结合。一手资料包括这三位作者在1908年至1940年间创作的小说、散文、期刊及档案材料；二手资料包括传记研究、女性主义理论文本及当代历史分析。研究采用话语分析而非定量数据，以揭示其著作与活动中的意识形态和象征意义。本文将每位作家的思想轨迹作为个案研究，以阐明从帝国向共和国过渡期

间女性能动性的演变。通过比较研究，既识别出教育、公民身份、民族认同等共同主题，同时也突显了各自独特的意识形态取向。该方法旨在进行诠释性分析：揭示每位女性如何通过其独特的女性主义视角，在现代性、道德与民族主义之间寻求平衡。

研究发现：研究发现表明，内齐赫·穆希廷、乌尔维耶·梅夫兰·奇维莱克和哈利德·埃迪普·阿迪瓦尔共同体现了“奥斯曼女性”向“共和女性”的转变。内齐赫·穆希廷被视为最具政治色彩的人物。她创立了妇女人民党（1923年）及后来的土耳其妇女联盟，将妇女运动制度化，并将社会福利与政治权利联系起来。她的女权主义强调互补性，认为平等可以通过公民参与和教育来实现，而非通过冲突。乌尔维耶·梅夫兰·奇维莱克利用新闻业推动社会变革。她创办的期刊《妇女世界》（Kadınlar Dünyası）为穆斯林妇女的声音开辟了话语空间，倡导职业就业和教育。她的社会活动以温和为基调；她推动逐步实现平等，并坚持道德和法律上的自由。她的努力促成了穆斯林妇女早期在国家机构（如邮局和电话服务部门）的就业，这象征着她们融入了公共经济体系。哈利德·埃迪普·阿迪瓦尔体现了知识分子精神与民族主义的融合。通过《汉丹》、《火衣》和《蚊子杂货店》等小说，她构建了一个理想土耳其女性的文学形象——爱国、受过教育、有道德且独立。她的“民族女权主义”将妇女解放与共和国的现代化项目相协调，既拒绝西方的激进主义，又将性别平等视为国家进步的先决条件。阿迪瓦尔将受过教育的母亲和教师视为现代民族的基石。综合分析来看，这三位女性展现了土耳其女权主义如何作为植根于民族主义的政治与道德运动而发展起来。她们的途径各不相同——穆希丁的组织活动、西维莱克的改革派新闻写作以及阿迪瓦尔的文学人文主义——但都汇聚于对一种既自主又植根于文化的女性身份的愿景。她们的作品揭示了国家强加的现代化与女性自我定义的解放之间的张力。

结论： 本研究得出结论：土耳其女性的解放并非国家改革带来的被动结果，而是有意识的思想与组织斗争的产物。穆希丁、奇维莱克和阿迪瓦尔共同将女性话语从从属地位转变为公民身份。她们的行动表明，早期土耳其女权主义并非分离主义的，而是具有民族性、务实性和改革性的。她们各自为构建一种植根于教育、道德和生产力的现代性别意识做出了贡献。本研究通过将这些人物置于超越传记叙事的共同框架之中，丰富了女性主义史学。她们的遗产继续影响着当代性别议题的讨论，特别是在女性的政治代表权及公民社会参与方面。未来研究应进一步探讨国家女性主义与基层行动主义之间的相互作用，以重新评估性别平等作为政策和文化理想是如何演变的。研究结果还表明，将历史上的女性主义思想融入现代教育课程，可以增强对女性历史能动性的认识。归根结底，内齐赫·穆希廷、乌尔维耶·梅夫兰·西维莱克和哈利德·埃迪普·阿迪瓦尔的努力表明，现代土耳其女性的地位并非被赋予的，而是通过坚持、智慧和勇气赢得的。她们将爱国主义、道德与现代主义融为一体，为理解土耳其现代化进程中的性别、民族与改革提供了范例。

关键词： 土耳其现代化、性别史、妇女运动、民族女权主义、内齐赫·穆希廷、哈利德·埃迪普·阿迪瓦尔、乌尔维耶·梅夫兰·奇维莱克、妇女权利。

Структурированное резюме:

Цель: Переход от Османской империи к Турецкой Республике привёл не только к политическим и экономическим реформам, но и к коренному пересмотру гендерных ролей и социальных иерархий. Эта трансформация, начавшаяся с реформ Танзимата (1839 г.) и достигшая своего апогея с провозглашением Республики (1923 г.), создала благоприятные условия для расширения участия женщин в общественной жизни. Однако этот процесс интеграции не был линейным; он стал результатом непрерывной борьбы первых женщин, сопротивлявшихся патриархальным ограничениям. Данное исследование направлено на поиск ответа на вопрос: каким образом Незихе Мухиттин, Ульвие Мевлан Чивелек и Халиде Эдип Адывар способствовали формированию образа современной турецкой женщины посредством своих произведений, организаций и общественной деятельности. Исследование рассматривает их интеллектуальную и политическую деятельность в контексте проектов модернизации и государственного строительства позднего османского и раннего республиканского периодов. Анализ их ролей помогает выяснить, были ли

женщины лишь объектами реформ или же активными участницами, формировавшими зарождающийся гендерный дискурс. Данное исследование необходимо для восполнения значительного пробела в турецкой феминистской историографии, предлагая сравнительный междисциплинарный анализ этих трех фигур, которые сформулировали ранние формы феминистского сознания в Турции.

Метод: В данном исследовании используется качественный историко-аналитический подход, сочетающий интерпретацию текстов с социально-исторической контекстуализацией. Первоисточники включают романы, эссе, журналы и архивные материалы, созданные тремя авторами в период с 1908 по 1940 год. Вторичные источники включают биографические исследования, феминистские теоретические тексты и современные исторические анализы. В исследовании используется дискурс-анализ, а не количественные данные, для выявления идеологических и символических значений в их произведениях и деятельности. Интеллектуальный путь каждой из авторов рассматривается в качестве конкретного примера, иллюстрирующего эволюцию женской субъектности в период перехода от империи к республике. Сравнительный анализ позволяет выявить общие темы — образование, гражданство, национальную идентичность — и одновременно подчеркнуть отличительные идеологические ориентации. Цель данного метода — интерпретативная: показать, как каждая из этих женщин осмысляла современность, мораль и национализм через призму своей уникальной феминистской перспективы.

Выводы: Результаты исследования показывают, что Незихе Мухиттин, Ульвие Мевлан Чивелек и Халиде Эдип Адивар в совокупности олицетворяют трансформацию «османской женщины» в «республиканскую женщину». Незихе Мухиттин предстает как наиболее явно политическая фигура. Основав Женскую народную партию (1923 г.), а позднее — Турецкий союз женщин, она институционализировала женский активизм, увязав социальное благосостояние с политическими правами. Её феминизм делал акцент на взаимодополняемости и рассматривал равенство как цель, достижимую посредством гражданской активности и образования, а не конфликта. Ульвие Мевлан Чивелек использовала журналистику для социальных перемен. Её периодическое издание «Кадыналлар Дуньясы» («Женский мир») создало дискурсивное пространство для голосов мусульманских женщин, способствуя их профессиональной занятости и образованию. Её активизм основывался на умеренности; она выступала за постепенный прогресс на пути к равенству и настаивала на моральной и правовой свободе. Её усилия способствовали раннему трудоустройству мусульманских женщин в государственных учреждениях (например, на почте и в телефонной службе), что символизировало их интеграцию в государственную экономику. Халиде Эдип Адивар олицетворяла синтез интеллектуализма и национализма. В таких романах, как «Хандан», «Атештень Гёмлек» и « Синекли Баккал», она создала литературный образ идеальной турецкой женщины — патриотичной, образованной, нравственной и независимой. Ее «национальный феминизм» гармонично соединил эмансипацию женщин с проектом модернизации Республики, отвергая западный радикализм, но утверждая гендерное равенство как необходимое условие национального прогресса. Адывар рассматривала образованную мать и учительницу как краеугольный камень современной нации. Если рассматривать этих трех женщин в совокупности, они иллюстрируют, как феминизм в Турции развивался как политическое и нравственное движение, укорененное в национализме. Их подходы различаются — организационная деятельность Мухиттина, реформистская журналистика Чивелек и литературный гуманизм Адивар — но сходятся в видении автономной, но при этом укорененной в культуре женской идентичности. Их работы раскрывают противоречие между навязанной государством модернизацией и самоопределяемым освобождением женщин.

Заключение: Исследование приходит к выводу, что эмансипация женщин в Турции не была пассивным результатом государственных реформ, а стала следствием целенаправленной интеллектуальной и организационной борьбы. Мухиттин, Чивелек и Адывар совместно трансформировали дискурс о женственности, переведя его из плоскости подчинения в плоскость гражданственности. Их активизм показывает, что ранний турецкий феминизм не был сепаратистским, а носил национальный, практический и реформистский характер. Каждая из них внесла вклад в формирование современного гендерного сознания, основанного на образовании, морали и производительности. Данное исследование обогащает феминистскую историографию, перепозиционируя этих деятельниц в рамках общей концепции, выходящей за пределы биографического повествования. Их наследие продолжает влиять на современные гендерные дискуссии, особенно в отношении политического представительства женщин и их участия в

гражданском обществе. Будущие исследования должны более глубоко изучить взаимодействие между государственным феминизмом и активизмом на низовом уровне, чтобы переоценить, как гендерное равенство развивалось как политический курс и как культурный идеал. Полученные результаты также указывают на то, что включение исторической феминистской мысли в современные образовательные программы может укрепить осознание исторической активности женщин. В конечном счёте, усилия Незихе Мухиттин, Ульвие Мевлян Чивелек и Халиде Эдип Адивар демонстрируют, что современная турецкая женственность не была дарована — она была завоевана благодаря настойчивости, интеллекту и мужеству. Их синтез патриотизма, морали и модернизма служит моделью для понимания гендера, нации и реформ в контексте турецкой модернизации.

Ключевые слова: модернизация Турции, гендерная история, женские движения, национальный феминизм, Незихе Мухиттин, Халиде Эдип Адивар, Ульвие Мевлан Чивелек и права женщин.

संरचित सारांश:

उद्देश्य: ओटोमन साम्राज्य से तुर्की गणराज्य में संक्रमण ने न केवल राजनीतिक और आर्थिक सुधार लाए, बल्कि लिंग भूमिकाओं और सामाजिक पदानुक्रमों की एक गहन पुनर्परिभाषा भी की। इस परिवर्तन ने, जो तंज़ीमत सुधारों (1839) से शुरू होकर गणराज्य (1923) के साथ समाप्त हुआ, सार्वजनिक जीवन में महिलाओं की बढ़ती भागीदारी के लिए एक उपजाऊ जमीन तैयार की।

हालांकि, यह समावेशन एक रैखिक प्रक्रिया नहीं थी; यह पितृसत्तात्मक बाधाओं का विरोध करने वाली अग्रणी महिलाओं के निरंतर संघर्ष से उभरा। यह अध्ययन इस प्रश्न का उत्तर खोजना चाहता है: नेज़िहे मुहित्तिन, उल्विये मेव्लान चिवेलेक और हालिदे एडिप आदिवर ने अपनी रचनाओं, संगठनों और सामाजिक गतिविधियों के माध्यम से आधुनिक तुर्की नारीत्व के निर्माण में कैसे योगदान दिया? यह शोध उनके बौद्धिक और राजनीतिक जुड़ाव को उस्मानी साम्राज्य के उत्तरार्ध और गणराज्य की शुरुआती अवधि की आधुनिकीकरण और राष्ट्र-निर्माण परियोजनाओं के संदर्भ में रखता है। उनकी भूमिकाओं की जांच करने से यह पता चलता है कि क्या महिलाएं केवल सुधार की वस्तु थीं या उभरती हुई लिंग-संबंधी विमर्श को आकार देने वाली सक्रिय कर्ता थीं। तुर्की की नारीवादी इतिहास-लेखन में एक महत्वपूर्ण अंतराल को भरने के लिए यह अध्ययन आवश्यक है, जो तुर्की में नारीवादी चेतना के शुरुआती रूपों को व्यक्त करने वाली इन तीन हस्तियों का तुलनात्मक, अंतःविषय विश्लेषण प्रस्तुत करता है।

विधि: यह अध्ययन एक गुणात्मक, ऐतिहासिक-विश्लेषणात्मक दृष्टिकोण अपनाता है जो पाठ्य व्याख्या को सामाजिक-ऐतिहासिक संदर्भ के साथ जोड़ता है। प्राथमिक स्रोतों में 1908 और 1940 के बीच इन तीन लेखकों द्वारा रचित उपन्यास, निबंध, पत्रिकाएँ और अभिलेखागार सामग्री शामिल हैं। द्वितीयक स्रोतों में जीवनी संबंधी अध्ययन, नारीवादी सैद्धांतिक ग्रंथ और समकालीन ऐतिहासिक विश्लेषण शामिल हैं। यह शोध उनकी रचनाओं और गतिविधियों में वैचारिक और प्रतीकात्मक अर्थों को उजागर करने के लिए मात्रात्मक डेटा के बजाय विमर्श विश्लेषण का उपयोग करता है। प्रत्येक लेखिका की बौद्धिक यात्रा का अध्ययन साम्राज्य से गणराज्य में संक्रमण के दौरान महिलाओं की सक्रिय भागीदारी के विकास को दर्शाने वाले एक केस स्टडी के रूप में किया गया है। तुलनात्मक आयाम समान विषयों—शिक्षा, नागरिकता, राष्ट्रीय पहचान—की पहचान करता है, साथ ही विशिष्ट वैचारिक अभिविन्यास पर प्रकाश डालता है। इस पद्धति का उद्देश्य व्याख्यात्मक है: यह प्रकट करना कि प्रत्येक महिला ने अपने अनूठे नारीवादी दृष्टिकोण के माध्यम से आधुनिकता, नैतिकता और राष्ट्रवाद को कैसे समझा।

निष्कर्ष: निष्कर्ष बताते हैं कि नेज़िहे मुहित्तिन, उल्विये मेवलान शिवलेक, और हलीदे एदीप आदिबार सामूहिक रूप से "ओटोमन महिला" के "गणतंत्रवादी महिला" में परिवर्तन का प्रतिनिधित्व करती हैं। नेज़िहे मुहिल्टिन सबसे अधिक स्पष्ट रूप से राजनीतिक व्यक्ति के रूप में उभरती हैं। उन्होंने महिला जन पार्टी (1923) और बाद में तुर्की महिला संघ की स्थापना करके महिलाओं के सक्रियतावाद को संस्थागत बनाया, और सामाजिक कल्याण को राजनीतिक अधिकारों से जोड़ा। उनके नारीवाद ने पूरकता पर जोर दिया और समानता को संघर्ष के बजाय नागरिक सहभागिता और शिक्षा के माध्यम से प्राप्त की जाने वाली चीज़ माना। उल्विये मेवलान चिवेलक ने सामाजिक परिवर्तन के लिए पत्रकारिता का उपयोग किया। उनके पत्रिका 'काडिनलार डुन्यासी' (महिलाओं की दुनिया) ने मुस्लिम महिलाओं की आवाज़ के लिए एक विमर्शात्मक स्थान बनाया, जिसमें पेशेवर रोजगार और शिक्षा को बढ़ावा दिया गया। उनका सक्रियतावाद संयम पर आधारित था; उन्होंने समानता की दिशा में क्रमिक प्रगति के लिए जोर दिया और नैतिक, कानूनी स्वतंत्रता पर जोर दिया।

उनके प्रयासों ने सरकारी संस्थानों (जैसे, डाकघर और टेलीफोन सेवा) में मुस्लिम महिलाओं के शुरुआती रोजगार में योगदान दिया, जो सार्वजनिक अर्थव्यवस्था में उनके एकीकरण का प्रतीक था। हालीदे एडिप आदिवर ने बौद्धिकता और राष्ट्रवाद के संश्लेषण का प्रतिनिधित्व किया। हैंदान, अतेशतेन गोमलेक, और सिनेक्ली बक्काल जैसे उपन्यासों के माध्यम से, उन्होंने एक आदर्श तुर्की महिला का साहित्यिक मॉडल तैयार किया—जो देशभक्त, शिक्षित, नैतिक और स्वतंत्र थी। उनके "राष्ट्रीय नारीवाद" ने महिलाओं की मुक्ति को गणराज्य की आधुनिकीकरण परियोजना के साथ सामंजस्य स्थापित किया, जिसमें पश्चिमी कट्टरपंथ को अस्वीकार किया गया, लेकिन राष्ट्रीय प्रगति के लिए लिंग समानता को एक पूर्वापेक्षा के रूप में स्वीकार किया गया। अदीवर शिक्षित माँ और शिक्षिका को आधुनिक राष्ट्र की आधारशिला मानती थीं।

जब सामूहिक रूप से विश्लेषण किया जाता है, तो ये तीनों महिलाएँ दर्शाती हैं कि तुर्की में नारीवाद राष्ट्रवाद में निहित एक राजनीतिक और नैतिक आंदोलन के रूप में कैसे विकसित हुआ। उनके दृष्टिकोण भिन्न हैं—मुहित्तिन का संगठनात्मक सक्रियतावाद, शिवलेक का सुधारवादी पत्रकारिता, और अदीवर का साहित्यिक मानववाद—लेकिन वे एक स्वायत्त फिर भी सांस्कृतिक रूप से गहराई से जुड़ी महिला पहचान के दृष्टिकोण पर एकमत हैं। उनके कार्य राज्य-लादित आधुनिकीकरण और महिलाओं की स्व-परिभाषित मुक्ति के बीच के तनाव को प्रकट करते हैं।

निष्कर्ष: अध्ययन का निष्कर्ष है कि तुर्की में महिलाओं का उत्थान राज्य सुधारों का निष्क्रिय परिणाम नहीं, बल्कि एक जानबूझकर किए गए बौद्धिक और संगठनात्मक संघर्ष का परिणाम था। मुहितिन, शिवलेक और आदिवर ने सामूहिक रूप से नारीत्व की विमर्श को अधीनता से नागरिकता में बदल दिया। उनका सक्रियतावाद दर्शाता है कि प्रारंभिक तुर्की नारीवाद अलगाववादी नहीं बल्कि राष्ट्रीय, व्यावहारिक और सुधारवादी था। प्रत्येक ने शिक्षा, नैतिकता और उत्पादकता पर आधारित एक आधुनिक लिंग चेतना के निर्माण में योगदान दिया। यह शोध इन हस्तियों को जीवनीपरक वर्णन से परे एक साझा ढांचे के भीतर पुनर्स्थापित करके नारीवादी इतिहास-लेखन को समृद्ध करता है। उनकी विरासतें समकालीन लिंग बहसों को सूचित करती रहती हैं, विशेष रूप से महिलाओं के राजनीतिक प्रतिनिधित्व और नागरिक समाज में भागीदारी के संबंध में। भविष्य के अध्ययनों को राज्य नारीवाद और जमीनी स्तर के सक्रियतावाद के बीच अंतःक्रिया की और जांच करनी चाहिए ताकि यह पुनर्मूल्यांकन किया जा सके कि नीति और सांस्कृतिक आदर्श दोनों के रूप में लैंगिक समानता कैसे विकसित हुई। निष्कर्ष यह भी सुझाव देते हैं कि ऐतिहासिक नारीवादी विचारधारा को आधुनिक शैक्षिक पाठ्यक्रमों में शामिल करने से महिलाओं की ऐतिहासिक सक्रियता की जागरूकता को मजबूत किया जा सकता है। अंततः, नेज़िहे मुहित्तिन, उल्विये मेवलान शिवलेक और हालिदे एडिप आदिवर के प्रयास यह दर्शाते हैं कि आधुनिक तुर्की नारीत्व अनुदान के रूप में नहीं मिला—बल्कि यह दृढ़ता, बुद्धि और साहस के माध्यम से अर्जित किया गया था। देशभक्ति, नैतिकता और आधुनिकता का उनका संश्लेषण तुर्की आधुनिकीकरण के भीतर लिंग, राष्ट्र और सुधार को समझने के लिए एक मॉडल प्रदान करता है।

कीवर्ड: तुर्की आधुनिकीकरण, लिंग इतिहास, महिला आंदोलन, राष्ट्रीय नारीवाद, नेज़िहे मुहित्तिन, हालिदे एडिप अदीवर, उल्विये मेवलान चिवलेक, और महिला अधिकार।

Yapılandırılmış Özet:

Amaç: Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş, yalnızca siyasi ve ekonomik reformları değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyal hiyerarşilerin köklü bir şekilde yeniden tanımlanmasını da beraberinde getirmiştir. Tanzimat fermanıyla (1839) başlayan ve Cumhuriyet ile (1923) zirveye ulaşan bu dönüşüm, kadınların kamusal hayata artan katılımı için verimli bir zemin hazırlamıştır. Ancak bu dâhil olma süreci doğrusal bir hat izlememiş, öncü kadınların ataerkil kısıtlamalara karşı yürüttüğü kesintisiz mücadelenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışma şu soruya yanıt aramaktadır: Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek ve Halide Edip Adıvar; yazıları, kurdukları örgütler ve sosyal faaliyetleri aracılığıyla modern Türk kadınının inşasına nasıl katkıda bulunmuşlardır? Araştırma, bu isimlerin entelektüel ve siyasi mücadelelerini Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerinin modernleşme ve ulus-devlet inşası projeleri bağlamına oturtmaktadır. Rollerinin incelenmesi, kadınların reformların yalnızca birer nesnesi mi olduğunu, yoksa yeni filizlenen toplumsal cinsiyet söylemini şekillendiren aktif özneler mi olduğunu ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de feminist bilincin erken biçimlerini dile getiren bu üç figürün karşılaştırmalı ve disiplinler arası bir analizini sunarak, Türk feminist tarihyazımındaki önemli bir boşluğu doldurmak açısından hayati bir önem taşımaktadır.

Yöntem: Bu çalışma; metinsel yorumlamayı sosyo-tarihsel bağlamla birleştiren nitel ve tarihsel-analitik bir yaklaşım benimsemektedir. Birincil kaynaklar; üç yazarın 1908 ile 1940 yılları arasında kaleme

aldığı romanları, makaleleri, dergileri ve arşiv belgelerini kapsamaktadır. İkincil kaynaklar ise biyografik çalışmaları, feminist teorik metinleri ve döneme ait tarihsel analizleri içermektedir. Araştırma, yazarların eserlerinde ve faaliyetlerindeki ideolojik ve sembolik anlamları ortaya çıkarmak amacıyla nicel veriler yerine söylem analizinden yararlanmaktadır. Her bir yazarın entelektüel serüveni, imparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecinde kadınların eylemliliğinin (agency) evrimini somutlaştıran birer vaka incelemesi olarak ele alınmaktadır. Karşılaştırmalı boyut; eğitim, vatandaşlık ve ulusal kimlik gibi ortak temaları tespit ederken, diğer yandan da kendilerine özgü farklı ideolojik yönelimleri öne çıkarmaktadır. Yöntemin amacı yorumlayıcıdır: Her bir kadının modernite, ahlak ve milliyetçilik kavramlarını kendi özgün feminist perspektifleriyle nasıl müzakere ettiğini ve harmanladığını ortaya koymaktır.

Bulgular: Bulgular; Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek ve Halide Edip Adıvar'ın kolektif olarak "Osmanlı kadını"ndan "Cumhuriyet kadını"na geçiş sürecini temsil ettiğini göstermektedir. Nezihe Muhittin, en açık şekilde siyasi figür olarak öne çıkmaktadır. Kadınlar Halk Fırkası'nı (1923) ve daha sonra Türk Kadın Birliği'ni kurarak kadın aktivizmini kurumsallaştırmış; sosyal refahı siyasi haklarla ilişkilendirmiştir. Onun feminizmi, çatışmayı değil tamamlayıcılığı vurgulamış; eşitliği sivil katılım ve eğitim yoluyla öngörmüştür. Ulviye Mevlan Civelek, toplumsal değişim için gazeteciliği bir araç olarak kullanmıştır. Çıkardığı *Kadınlar Dünyası* dergisi, Müslüman kadınların sesleri için söylemsel bir alan yaratmış, profesyonel istihdamı ve eğitimi teşvik etmiştir. Aktivizmi ölçülülüğe dayanani eşitliğe doğru kademeli bir evrimi savunmuş ve meşru, ahlaki bir özgürlük üzerinde ısrar etmiştir. Çabaları, Müslüman kadınların devlet kurumlarında (örneğin postane, telefon hizmetleri) erken dönemde istihdam edilmesine katkıda bulunarak onların kamusal ekonomiye entegrasyonunu simgelemiştir. Halide Edip Adıvar ise entelektüalizm ile milliyetçiliğin sentezini temsil etmiştir. *Handan*, *Ateşten Gömlek* ve *Sinekli Bakkal* gibi romanları aracılığıyla ideal Türk kadınının edebî bir modelini —vatansever, eğitimli, ahlaklı ve bağımsız— inşa etmiştir. Onun "milli feminizmi", Batı radikalizmini reddetmekle birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğini ulusal ilerlemenin bir ön koşulu olarak kabul etmiş, böylece kadının özgürleşmesini Cumhuriyet'in modernleşme projesiyle uyumlu hale getirmiştir. Adıvar, eğitimli anneyi ve öğretmeni modern ulusun temel taşı olarak görmüştür. Bu üç kadın kolektif olarak analiz edildiğinde; Türkiye'de feminizmin milliyetçiliğin içine kök salmış siyasi ve ahlaki bir hareket olarak nasıl geliştiğini gözler önüne sermektedir. Yaklaşımları birbirinden farklılık gösterse de - Muhittin'in örgütlü aktivizmi, Civelek'in reformist gazeteciliği ve Adıvar'ın edebî hümanizmi- bağımsız ancak kültürel köklerine bağlı bir kadın kimliği vizyonunda birleşmektedir. Eserleri, devlet eliyle dayatılan modernleşme ile kadınların kendi tanımladıkları özgürleşme arasındaki gerilimi ortaya koymaktadır.

Sonuç: Bu çalışma; Türkiye'de kadının özgürleşmesinin devlet reformlarının pasif bir sonucu olmadığını, aksine bilinçli bir entelektüel ve örgütlü mücadelenin ürünü olduğunu ortaya koymaktadır. Muhittin, Civelek ve Adıvar; kolektif bir şekilde kadınlık söylemini bir tabi olma (ikincillik) durumundan vatandaşlığa dönüştürmüştür. Onların aktivizmi, erken dönem Türk feminizminin ayrılıkçı değil; özü gereği milli, pragmatik ve reformist olduğunu göstermektedir. Her biri; eğitim, ahlak ve üretkenliğe dayalı modern bir toplumsal cinsiyet bilincinin inşasına katkıda bulunmuştur. Bu araştırma, söz konusu figürleri biyografik anlatımın ötesine geçen ortak bir çerçeve içinde yeniden konumlandırarak feminist tarihyazımını zenginleştirmektedir. Bıraktıkları miras, günümüzde özellikle kadınların siyasi temsili ve sivil topluma katılımı hususundaki toplumsal cinsiyet tartışmalarına yön vermeye devam etmektedir. Gelecekteki çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin hem bir politika hem de bir kültürel ideal olarak nasıl evrildiğini yeniden değerlendirmek adına, devlet feminizmi ile taban (halk) aktivizmi arasındaki etkileşimi daha derinlemesine incelemelidir. Bulgular ayrıca, tarihsel feminist düşüncenin modern eğitim müfredatına dahil edilmesinin, kadınların tarihsel eylemliliğine (agency) dair farkındalığı güçlendirebileceğini öne sürmektedir. Nihayetinde; Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek ve Halide Edip Adıvar'ın çabaları, modern Türk kadınlığının altın tepside sunulmadığını; kararlılık, entelektüel birikim ve cesaretle kazanıldığını kanıtlamaktadır. Onların vatanseverlik, ahlak ve modernizm sentezi; Türk modernleşmesi bağlamında toplumsal cinsiyet, ulus ve reform ilişkisini anlamak için güçlü bir model sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Modernleşmesi, Toplumsal Cinsiyet Tarihi, Kadın Hareketleri, Milli Feminizm, Nezihe Muhittin, Halide Edip Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek, Kadın Hakları.

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

Reconstructing Female Identity at the Crossroads of Transition: A Comparative Analysis of Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar

Introduction

The transition from the Ottoman State to the Republic of Turkiye was a comprehensive process that began with the Tanzimat reforms (1839), gained momentum with the Constitutional Eras (Meşrutiyet, 1876 and 1908), and was actualized through radical reforms following the proclamation of the Republic (1923). During this period women also secured a place in social life and acquired certain rights. Women's movements trace their roots to the Tanzimat and Constitutional periods and became increasingly institutionalized after the declaration of the Republic, playing an important role in securing rights in areas such as education, employment, and political participation. For the first time, in 1843 women began to receive "midwifery" instruction at the medical school (tıbbiye) (Yılmaz, 2010, p. 198). From 1869 onward, compulsory attendance in sıbyan schools (primary schools) for boys aged seven to eleven was extended to girls as well, representing an initial step toward educational equality (Kurnaz, 1999, pp. 2–7). Women's rights came to the fore particularly during the First Constitutional Era. While women began to enter wage labour as paid workers in 1897, by 1913 they were already able to attain positions as civil servants (Ülger, 2015, p. 29).

In 1916 the Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi (Society for the Employment of Ottoman Women) was established. The society sought to enable women to enter the labour force and thereby to sustain their own livelihoods (Oktar, 1998, p. 124). The first association founded with philanthropic intent, in 1897, was the Cemiyet-i İmdadiye (Aid Society), established by Fatma Aliye Hanım (Kurnaz, 1996, p. 195). In the Ottoman context, women's organisation primarily occurred through associations and the print press. Women's efforts to articulate themselves began with the newspaper Terakki and continued with periodicals such as Şüküfenaz, Mürevvet, Para Bohçası, and Hanımlara Mahsus. The relative freedoms afforded by the Second Constitutional Era (II. Meşrutiyet) permitted women to engage more actively in journalistic and periodical activities, as exemplified by publications like Osmanlılar Dünyası, Kadınlar Dünyası, Demet, and Kadın (Akyol, 2012, p. 17).

With the proclamation of the Republic, women, whose social roles had shifted and gained prominence, were granted the right to participate in municipal elections on 3 April 1930. Under the amended Municipal Law of 1933, women were afforded the right to vote for and be elected as village head (muhtar) and as members of the village council (ihtiyar kurulu) (Kırkpınar, 1998, p. 108). On 5 December 1934 Turkish women were granted full suffrage—the right to vote and to stand for election (Kırkpınar, 1998, p. 147) and consequently exercised the vote for the first time in the 1935 general elections (Özer, 2013, p. 149). The Civil Code was enacted on 17 February 1926 (Gökkaya & Biçici, 2023, pp. 23–24), thereby placing the nuclear family under the state's authority to regulate and protect. Many of the rights that are considered ordinary today were secured by this legislation.

During the transition period from the Ottoman Empire to the Republic of Turkiye, figures such as Halide Edip Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek, and Nezihe Muhittin played significant roles in

the defense of women's rights and the creation of social awareness. Adıvar succeeded in becoming one of the most influential female figures of the period. Through her novels and writings, in which she addressed women's education and social roles, she sought to raise awareness. Unlike Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek came to the forefront with her efforts focusing on women's rights, association activities, and organization. In 1913, she founded the magazine Kadınlar Dünyası (Women's World), which made significant contributions to the issue of women's rights. The magazine frequently discussed topics such as women's employment, education, and social equality. Civelek, who argued that women needed to organize, conducted numerous studies emphasizing that the rights gained by women through association would form the foundation of women's rights in the Republican era. Another pioneering figure of the women's movements of the period was Nezihe Muhittin. Muhittin held the view that women should have political rights, access to education, and economic independence. Engaged in numerous studies in these areas, Muhittin was also the founder of the Turkish Women's Union. In 1923, she organized campaigns advocating for women's right to vote and to be elected, displaying a bold and determined stance for her time. In her writings, she expressed women's demands for rights. These three figures became important symbols of the female dimension of social transformation.

The Life of Nezihe Muhittin

Nezihe Muhittin was born in 1889 in Istanbul as the child of a wealthy family. Her mother was Zehra Hanım, the daughter of Ali Şevket Pasha, and her father was Muhittin Bey. Her father served as a criminal judge and prosecutor, while her mother was a housewife. She began her primary education with her brother Faik Muhittin in Kandilli, the district where they lived. She started at Kandilli Mahalle Mektebi and, after attending Kumkapı Sörler School for six months, continued her education at Darül Muallimat. Due to factors such as the lack of discipline and the low level of education at the school, she left and received private lessons from tutors at home with her brother until 1909 (Zihnioğlu, 1998, pp. 18–19). The period in which she was born and raised corresponded to the reign of Abdulhamid II, and Nezihe Muhittin's environment consisted of individuals who advocated libertarian and Western-oriented ideas against the oppressive regime (Özkay, 2017, p. 15).

Nakiye Hanım, the daughter of Muhittin's maternal uncle, was one of the most influential figures in Muhittin's life. According to Muhittin, Nakiye Hanım was her first teacher. Nakiye Hanım was the "Ideal Turkish Woman" in Muhittin's conception (Muhittin, 1999, p. 75). Along with her mother's participation in women's associations, Muhittin also had the opportunity to meet Fatma Aliye. Muhittin referred to the women she met in this way as "Thinking and Enlightened Women" (Gürbüzoğlu, 2013, p. 16). In 1909, despite not completing the teacher training school, she succeeded in becoming a science teacher at a girls' high school by passing the examinations of the Ministry of Education. Following her teaching career at Darül Muallimat, she served as an instructor of economics at the İttihad ve Terakki Girls' Industrial School, which was established in 1911, and also held teaching and administrative positions in piano, language, sewing, and gymnastics at the Hıfzıssıhha School of Home Economics (Metintaş, 2018, p. 79). During her tenure as a teacher at the İttihad ve Terakki Girls' Industrial School, she contributed to the school's development by adding new courses to the curriculum and stated that her goal was to ensure that Turkish girls were raised no differently from foreign girls (Özkay, 2017, p. 19).

In 1913, while teaching science at the Leyli Girls' Industrial School, she served as the general secretary of the Esirgeme Society, which she had founded (Kurnaz, 1992, p. 80). In 1915, she was appointed as the principal of the Istanbul İnas Sultanisi. In the same year, she left the position of principal of the Istanbul İnas Sultanisi and was appointed as the principal of the Selçuk Hatun İnas Sultanisi (Erdoğan, 2011, p. 3). In 1920, she was assigned to the Bakırköy Girls' School. In 1929, she was appointed to the Istanbul Gazi Osman Pasha Secondary School, from which she later retired (Çakır, 1997, p. 10). Following her removal from the Turkish Women's Union and the subsequent

efforts to discredit her, Muhittin entered the political arena after the political rights she had aimed to achieve through the Union were gradually acquired by women. She stood as a candidate for the Free Republican Party in 1930 and as an independent parliamentary candidate in 1935; however, she was unable to achieve success (Şirin, 2024, p. 473). Unable to attain the success she sought in political life, Muhittin published her work titled Türk Kadını (The Turkish Woman) in 1931. Muhittin, who became increasingly isolated particularly in the period following 1927, earned her livelihood by writing fictional works and teaching. Toros, who attended the tea gatherings she organized at her home on Fridays —continuing the tradition of Poet Nigar— between 1932 and 1937, explicitly stated that these meetings took place with a much smaller circle compared to the past and that Muhittin appeared disenchanted and less talkative (Zihnioğlu, 2003, p. 40). Apart from the interview conducted by Toros during the 12th International Women's Congress held in Istanbul in 1935, she was unable to regain her former visibility, generally due to the marginalization she had been subjected to. Nezihe Muhittin passed away on February 10, 1958, in a mental hospital in Istanbul and was buried in the Zincirlikuyu Cemetery (Kardaş, 2015, p. 2).

Works of Nezihe Muhittin

The Women's Party and the Turkish Women's Union (June 16, 1923)

One of Muhittin's most significant works was the establishment of the Women's People's Party on June 16, 1923. This party, founded even before the Republican People's Party, represented the first step toward the participation of women in political life (Bozaslan, 2020, p. 57). Before the elections of April 1, 1923, discussions in the newspapers regarding women's involvement in politics and their right to vote prompted Muhittin to take action concerning what she described as her "greatest concern," namely, the issue of women being sent back to their homes (Muhittin, 1999, p. 116). For this reason, a congress was organized under the name "Heyet-i Müteşebbis." During the women's congress held on June 15, 1923, the decision to establish the Women's People's Party was made. The news of the party's foundation appeared in the press the following day. The president of the party was Nezihe Muhittin, the vice president was Nimet Remide, the treasurer was Lâtife Bekir, the general secretary was Şükûfe Nihal, and the cashier was Matlube Ömer, while the founding members included Nesime İbrahim, Zaliha Ziya, Tuğrul Bedri, and Faize Emrullah (Balcı & Tuzak, 2017, p. 46).

The party's founding declaration, bylaws, and program were published in the Vakit Newspaper. The declaration is as follows:

> "Although there exist inherent characteristics in all political, economic, and social issues in every part of our country from which women have been excluded, either directly or indirectly, and from their influence, this exclusion is not visibly apparent to the eye. We have agreed on the principles that transforming the woman's presence and personality, which is visible in places, into a mass form within a solid framework and with a regular program will ensure minimum effort and maximum gain and will bring about the true happiness and salvation of our country. While gathering information around these principles, which will also be an important stimulant and educator in the female sphere, it will enable us to fulfill our share in our country's most sacred common duties, accelerate the implementation of the principles, and guide our women through the stages of social and political economic development, thereby ensuring that they reach the resultant political freedom by the shortest and most honest path" (Zihnioğlu, 2003, pp. 132–133).

The party's founding bylaws consist of 27 articles (Dişbudak, 2008, pp. 8–10).

According to Zafer Toprak, although it bore the designation "Fırka" (Party), the Women's People's Party did not have political objectives. For women, social integration and education were the primary focus, with political rights to be acquired later (Toprak, 2012, p. 6). The Party had even begun its activities before obtaining official establishment authorization and had held conferences

advocating for the review of the 1917 Law of Family Rights by the Turkish Grand National Assembly.

They appointed a male advisory council headed by Fethi Bey to obtain the party's official establishment approval. Despite this, permission was not granted. The main reasons for the denial were the preparations for the establishment of the People's Party and the name similarity with this party (Toprak, 1988, p. 31), coupled with the belief that, despite the unifying structure of the period, founding a gender-based party would be incorrect. However, the official reason given for the refusal was that women could not establish a party without first possessing political rights (Metintaş, 2018, p. 82). For these reasons, on February 7, 1924, the political rhetoric was removed from the party's program, a decision was made to organize as an association, and thus the Turkish Women's Union Association was established (Çakır, 1997, p. 10). In the initial years following its foundation, the Women's Union engaged in various activities concerning orphaned children and impoverished women. The union also carried out work guiding the public towards using domestic goods, consistently advocating for the paramount importance of industry and domestic production (Bozkır, 2000, p. 101).

One week after the removal of the political rhetoric, the Turkish Women's Union Association, which was permitted to be established as an association, was founded by Nezihe Muhittin, with General Secretary Muzaffer and responsible delegate Nimet Rumeyde Hanım.The members were Sabiha Zekeriyya, Halet Şükri, Latife Bekir, Şaziye Afif, İffet İhsan, Aliye Esad, and Güzide Osman Hanıms, with Advisor Doctor Fethi Bey .Muhittin explained the purpose of this association in her article in the Journal Kadın Yolu, which she published using her own means , as follows:

> "Our aim is not a meaningless and extreme suffragettism. It is to see the Turkish woman attain the full status of a citizen. While our laws and our civil and social institutions undergo a beneficial and fortunate transformation within these sound principles, in line with the revolution and the Republic, if there is any modest service from (Kadın Yolu) in this cause, we would consider ourselves fortunate. Let us revere the Republic, which has made us perceive this happy anticipation, and our illustrious President, the esteemed founder of our Republic" (Zihnioğlu, 2003, p. 186).

The association became the first women's association established after the proclamation of the Republic (Erdoğan, 2011, p. 7). The Turkish Women's Union had focused more on Western women's societies. Although the Eastern Women's Union President, Nur Hamada, requested that the Turkish Women's Union send a representative to a meeting she would organize in 1930, the Turkish Women's Union refused this offer. They explained that they declined this proposal on the grounds that they were now a Western society, not an Eastern one (Kaplan, 1998, p. 147).

The association engaged in activities in many different forms, including providing material support and aid to children and women (Muhittin, 1999, pp. 150–151). Furthermore, following the amendment to the 1927 Municipal Law, the association carried out propaganda activities regarding women's entry into any profession they desired. The steadfastness of political rhetoric within the association led to the spread of the view among its members, propagated by Nezihe Muhittin, that she pursued an extreme women's policy. For this reason, the belief that the government was imposing restrictions on the association caused factions within the association to oppose Muhittin. With the press also alleging irregularities within the association, Nezihe Muhittin was removed from the association's management by the police (Balcı & Tuzak, 2017, p. 48). Muhittin's reputation was tarnished following her removal from the Association. With Latife Bekir assuming the leadership, the Women's Union entered a period in which it distanced itself from political rhetoric such as the right to vote and be elected and focused predominantly on social welfare activities. Later, Muhittin, who believed the association was not putting forth sufficient effort, joined the Free Republican People's Party, established by Fethi Okyar in 1930, which also counted Mustafa Kemal's sister, Makbule Hanım, among its members. The inclusion of women's suffrage in the party's program was

the primary reason for Nezihe Muhittin's entry into the party. Together with the author Suat Derviş, she attempted to establish the Women's Presence Association affiliated with this party. However, this initiative failed following Muhittin's failure to be elected in the 1930 elections and the subsequent closure of the party (Zihnioğlu, 2003, pp. 248–249). Nevertheless, Muhittin did not withdraw from the political arena. After women were granted the right to vote and be elected on February 6, 1934, she ran as an independent candidate in the elections on February 6, 1935, but was not successful (Çakır, 1997, p. 12).

The acquisition of women's suffrage also attracted the attention of the International Women's Union, and the 12th Congress of the International Women's Union was held in Istanbul from April 18-24, 1935, in collaboration with the Turkish Women's Union Association. This congress was attended by 210 delegates from 33 countries. During the congress, a telegram expressing affection and respect was sent to Atatürk, and they also expressed their desire for equality for all women worldwide and for peace for humanity (Özkay, 2017, p. 46). Following its own congress on May 11, 1935, the Turkish Women's Union dissolved itself with the declaration that "In the 5th Term parliamentary elections, 18 women deputies entered the parliament, and the Turkish Women's Union, believing it had achieved its goals, decided to dissolve the association." (Yurdsever Ateş, 2009, p. 49). However, this association was reopened in 1949 (Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, 1949), announcing that its aim was to protect and enhance the rights that had been gained. By 1954, it had acquired the status of an "Association Working for the Public Benefit" by a decision of the Council of Ministers (Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, 1954).

In addition to the Turkish Women's Union Association, Nezihe Muhittin played an active role in several other associations. The Teal-i Nisvan Cemiyeti (Society for the Elevation of Women), founded by Halide Edip in 1908, engaged in efforts to increase the knowledge and culture of Turkish women. According to Muhittin, the establishment of this society played a very important role in women's entry into social life. This society, which succeeded in opening literacy courses and bringing together male and female intellectuals in the same hall, closed after World War I (Kavrayış, 2002, p. 39).

Muhittin also served as the General Secretary of the Esirgeme Derneği, which was established to aid those forced to migrate as a result of the Balkan Wars in 1912. Muhittin perceived the aim of this association as encouraging the public to use domestic goods, and over time, citing the multitude of her responsibilities, she stated that she could no longer manage the association's affairs and resigned from her position in this association (Muhittin, 1999, p. 106).

During the Second Constitutional Era, Muhittin, who also served as the president of the women's branch of the Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti (The Ottoman Navy National Aid Society) established to provide financial aid to the Turkish navy, strove to increase women's visibility in social life by assigning many duties within the society to women (Ercan & Ercoşkun, 2018, pp. 310–312).

Nezihe Muhittin's Publications

Nezihe Muhittin's activist dimension is also evident in the 17 novels, approximately 300 stories, and literary prose pieces she wrote between 1911 and 1944. Her first article, written in 1908, criticizes the absence of rights for women in the new constitution. She published her first novel, titled Sebab-ı Tebab, in 1911 (Zihnioğlu, 2003, pp. 38–39). Between 1925 and 1927, she published the weekly Kadın Yolu Dergisi (Journal of the Woman's Path). This journal also served as the publication organ of the Turkish Women's Union (Dişbudak, 2008, p. 14). Almost all of Muhittin's works in the novel genre are works that reflect the Early Republican Period. In addition to women, Muhittin's works also include many pieces concerning politics, art, literature, and history. In the field of history, she also has an important work titled Türk Kadını (The Turkish Woman). Alongside her known

works, it is understood that she has five other works which are currently inaccessible (Muhittin, 2006, pp. 12–13).

Nezihe Muhittin's Understanding of Feminism

The formation of the Ideal Turkish Woman concept in Muhittin's mind was influenced by personalities such as Kıbrıslı Azize, Refika, and Feride Hanım, whom she was introduced to by Nakiye Hanım. When they met with Nakiye Hanım, they examined the policies of the period, and topics such as the future and the poverty and ignorance of women of the era (Muhittin, 1999, p. 79). According to Muhittin's understanding of feminism, she opposes the phrase "What difference do we have?" which emerged particularly after women were granted the right to participate in municipal elections. Because, according to her understanding of feminism, it is necessary to keep women away from "becoming masculinized". For Nezihe Muhittin, a masculinized woman or a woman who resembles a man in every aspect is not the goal. She explains the difference between men and women and what should be as follows:

> "The very first cells of woman and man are different from each other in shape, excitation, and growth. These constitute two separate components of life. Although they are separate poles, there is also a strong attraction between them. The skill lies in transforming the current between these two poles into a qualified flow capable of sustaining a good life. Until now, only one component was nourished while the other was neglected, and an attempt was made to manage with a single pole. The aim of us true feminists is not to masculinize women, but to enable both poles to utilize their existing qualities equally." (Muhittin, 1999, p. 69).

From the beginning of The Turkish National Struggle until the proclamation of the Republic, the Turkish woman assisted her man and also demonstrated her foresight and ability (Muhittin, 1999, p. 115). She also advocated that women must undoubtedly have a place in the economic sphere, no matter what. She characterizes the woman who earns through her savings in the economy, and the one who does not earn but respects the budget of her home and her country, as the strongest element of the national economy (Muhittin, 1999, p. 130).

The Life of Ulviye Mevlan Civelek

Although Serpil Çakır records the birthplace of Nuriye Ulviye Mevlan Civelek, born in 1893, as Syria (Çakır, 1997, p. 6), Adile Aydın, who spoke on behalf of the association at the meeting held by the Kadın Dayanışma Birliği (Women's Solidarity Union) on December 4, 1965, to commemorate Ulviye Hanım, stated her birthplace as Gönen (Kutlar, 2008, p. 6). Her mother was Safiye Hanım, and her father was Çerkez Mahmut Yedic. Her family had previously lived in the Caucasus. After being exiled by the Russian Empire, they first settled in Trabzon, and then the family moved to Balıkesir, where Ulviye was born. Through an acquaintance of the family, Ulviye, at the age of six, was placed in the Yıldız Palace. Ulviye, who received palace education and was raised in accordance with palace customs, also acquired the name "Nuriye" in the palace. At the age of 13, she married Hulusi Bey, the milk brother of Sultan Abdulhamid II, who was older than her, in 1906. However, the marriage ended with Hulusi Bey's death. Widowed at a young age, Ulviye Hanım used the substantial inheritance left by her husband to publish the Kadınlar Dünyası Dergisi (Women's World Journal) on April 4, 1913. One month later, on May 28, 1913, she founded the Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvay Cemiyeti (Ottoman Defense of Women's Rights Association) (G. Ersoy, 2022, p. 8). After the death of her first husband, Ulviye Hanım married Rıfat Mevlan, who was known for his advocacy of Kurdish rights. From the 108th issue onwards, she used the surname "Mevlan" in the journal (Çakır, 1997, p. 8). Her marriage to Rıfat Mevlan ended in 1923 after he was included in the Yüz Ellilikler list and left the country (Kutlar, 2008, p. 11). Subsequently, Ulviye Hanım met Ali Civelek, who came to Istanbul from Antakya to study medicine, and despite him being ten years younger, she married him. This marriage lasted until Ulviye Civelek's death in 1964 (Akyol, 2012, p. 30).

Works of Ulviye Mevlan Civelek

Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti

Founded on May 28, 1913, by Ulviye Civelek[1], this society remained active until 1921. The Defence of Women's Rights Society aimed to advocate for women's rights and worked on issues such as women's entry into the workforce, the education of girls, and the legalization of monogamous marriage (Bayraktar, 2019, p. 6). In this context, significant activities of the society included regulating the clothing women wore in public and creating a national attire, establishing special schools for women's development and entry into business life, and publishing journals and organizing conferences (Kaplan, 1998, p. 41). They expressed that clothing should incorporate elements of faith, tradition, and culture without contradicting religion, and that women should wear attire free from excessive ornamentation and avoiding the waste encouraged by fashion (Doğan, 2012, p. 124). The society also accepted foreign women as members. The Kadınlar Dünyası Dergisi (Women's World Journal) was published as the society's organ, and through this journal, the necessity of women in the workforce was emphasized multiple times, notably under the headline "We Want to Work." Furthermore, discomfort with questions such as "Is it permissible to give freedom to womanhood, to make them work in the same fields as men?" was voiced in this journal (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 187). Additionally, the society initiated a project called İş Evleri (Work Houses), creating small businesses where women could both learn a trade and sell their products (Özteke, 2018, p. 3). Efforts were made not only for women's employment in private enterprises but also in the public sector. The Dersaadet Telefon Anonim Şirket-i Osmaniye (The Ottoman Telephone Joint-Stock Company of Constantinople) became the first workplace for Muslim women. The company was composed of British, American, and French interests. Initially, it was decided to employ girls from Jewish, Greek, and Armenian subjects of the Ottoman Empire. When the company advertised for employment in 1913 in the Kadınlar Dünyası Dergisi, the journal encouraged Muslim women to apply as well. However, the company rejected their applications on the grounds that Muslim women did not know foreign languages. As a result of pressure from the Kadınlar Dünyası Dergisi and the society, Bedra Osman and six Muslim women were employed by the company. Similarly, through the efforts of the society and the journal, women began to be employed in the Istanbul Post Office (H. Ersoy & Bayar, 2020, p. 105).

Wishing to demonstrate that women were no different from men, the society sought to prove this by having Belkıs Şevket ride in an airplane, which was considered one of the most daring acts of the era (Kutlar, 2008, p. 23). Belkıs Şevket flew in the plane piloted by Fethi Bey from the Aviation School, thus becoming the first woman in the Islamic World to ride in an airplane and have her photograph published (Akyol, 2012, p. 30). The society also undertook numerous initiatives regarding women's education. It specifically sent one of its members, Belkıs Mahmut Hanım, to Paris to study dentistry and persuaded the government of the time to send female students abroad for education (Kurnaz, 1996, p. 228). Other educational initiatives by the society included member Azize Haydar establishing a kindergarten and another member, Cazibe Hakkı Hanım, attempting to create a library exclusively for women due to their exclusion from public libraries (Kutlar, 2008, p. 25). Through its journal, the society publicized the positive initiatives of prominent families in education to set an example for others. It congratulated one such family, the Kudsizades, for sending their young daughter to Europe for education and expressed the hope that this would serve as an example to other fathers (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 422).

The society's activities were also followed abroad. It was invited to a conference to be held in Paris on April 24, 1913, an announcement made in the April 19, 1913, issue of the Kadınlar Dünyası Dergisi (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 154). Support for the association was not

[1] Generally, Ulviye Hanım's surname is recorded as "Mevlan" in the sources. However, in this study, it is given as "Civelek," in accordance with the period, reflecting the surname of her second husband.

limited to women; men were also seen to offer their backing. As an example, Doctor Ahmet Vicdani Bey supported the association's work by providing free examinations at the society's centre on Mondays and Thursdays, and even by making house calls when necessary (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 203). The Chief Secretary of the Chamber of Deputies, Mustafa Asım Bey, was also among the followers of the association and its journal. In a letter addressed to Ulviye Civelek and published in the Kadınlar Dünyası Dergisi, Mustafa Asım Bey stated that he followed the association's work, that the neglect of women was a significant reason for the country's backwardness, and that the association, by undertaking women's issues, was engaged in a task more important than building a thousand Kaabas. In the same letter, he also included a critique, suggesting that publishing the journal weekly instead of daily would be more beneficial, and he found the journal somewhat idealistic and overly focused on articles (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, pp. 347–348).

Kadınlar Dünyası Dergisi (Women's World Journal)

The journal Kadınlar Dünyası (Women's World) was published intermittently from April 4, 1913, until 1921. Its editorial staff and typesetters were composed entirely of women. The principle was adopted that "so long as women's rights and legal status are not recognized, no writings by men would be given place." Reader letters held a particularly important place in the journal (Akyol, 2012, p. 28). Alongside significant social events, literary topics, poetry, stories, conversations, and writings on language, music, and theatre, the journal also featured interviews and translations (Çakır, 2016, p. 135). The journal also served as the official publication organ of the Ottoman Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti (Ottoman Defense of Women's Rights Association), which was founded on May 28, 1913 (Kurnaz, 1996, p. 229). In the early period of the journal, Civelek penned articles under the pseudonym "Kadınlar Dünyası," and her name appeared solely as the owner of the journal (Çakır, 2006, p. 336). Subsequently, she began writing directly under her own name in her column titled "Düşünüyorum" (I Am Thinking) (G. Ersoy, 2022, pp. 4–7). In her writings, she advocated for the necessity of women's participation in the workforce. Adopting a critical perspective toward the patriarchal social order, she expressed that just as men and women decide to share a life together, women could also work just like men for the welfare of the family (Mevlan, 1915). She also devoted space in her writings to women's education as a means for the strengthening of the homeland (Güçlü, 2021, pp. 72–73).

Ulviye Mevlan Civelek's Understanding of Feminism

Civelek initially began publishing her ideas in the Kadınlar Dünyası Dergisi (Women's World Journal) under the signature "Kadınlar Dünyası," but after a while, she started publishing them under her own explicit signature (Çakır, 1997, p. 8). According to Civelek's understanding, she held the idea that woman was not a captive, an ornament, or a doll; on the contrary, she was the mother and teacher of humanity, sharing a common life with men and being each other's helpers (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 219). She viewed the idea of women's presence in every field not as the elevation of one sex, but as a necessary struggle for the elevation of the homeland and the nation. She explained this situation with her words:

> "When there is union, and when the goal is also progress, there is no doubt that the homeland will see great, great benefit from the activities of our women." (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 432). Civelek also defended that the path to be followed for women to achieve equal status with men should avoid extremes, stating: "We women do not desire to suddenly rebel against the bigotry and fanaticism of our men, or against custom and familiarity. We are of the mind to ensure our social life through a gradual evolution." (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 135).

When demanding freedom for women, Ulviye Civelek defined this freedom as follows:

> "We want freedom...! However, the freedom we desire is not the kind imagined by those with weak minds. We see no need to even state that the freedom we want will not be like that of our men. We do not mean that we should commit similar excesses and immoralities. The freedom we desire is 'legitimate freedom" (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 197).

Civelek opposed the passivity and lack of education that prevented women from fulfilling their responsibilities in social development; she argued that, regardless of men's situation, women must rid themselves of idleness, acquire education, and work (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, p. 312).

The Life of Halide Edip Adıvar

Halide Edip Adıvar was born in Istanbul in 1882. Her father was Mehmet Edip Bey, and her mother was Bedrifem Hanım. Her father served as the Secretary of the Çeyb-i Hümayun for Sultan Abdulhamid II (Aydın, 2020, p. 5). In Halide Edip's life, her maternal grandmother, Nakiye Hanım, and her maternal grandfather, Kemahlı Ali Efendi, held significant places. The grandmother, whom she referred to as "Haminne," belonged to a wealthy Istanbul family and was a member of the Mevlevi Order. Her grandfather served as the Chief Coffee Maker for Sultan Reşad (Aydın, 2020, p. 6). Her mother contracted tuberculosis while pregnant and passed away during childbirth, along with the baby (Ar, 2021, p. 5). After Bedrifem Hanım's death, her father married the granddaughter of a household servant, and while that marriage was still ongoing, he entered a third marriage with Gümüş Hanım. Halide Edip referred to Gümüş Hanım as "the Lady from the Palace," and her modern mindedness influenced the shaping of Edip's educational life (Adıvar, 2014, p. 18).

The Wisteria House, where she stayed with her grandmother, possessed an atmosphere where traditions were kept alive and Turkish culture was predominant. Mehmet Edip Bey, however, had adopted English culture and ensured his daughter was raised according to it. English culture influenced Halide's life, from her clothing to her diet (Enginün, 1986, p. 8). The first concrete application of this was Halide Edip's attendance at the Kıtına Eleni Nursery, which was attended by children of prominent Christian families of the era. Halide Edip was the only Turkish child at the nursery (Adıvar, 2014, p. 22). Her attendance at this school and the environment of the household she lived in caused her to be raised with a synthesis of Eastern and Western influences (Aydın, 2020, p. 7). Continuing her lessons with private tutors at home, Halide Edip studied Arabic with Ebüllisan Şükrü Efendi, singing with Madam Lıvardalı, piano with Devlet Efendi, French Literature with Rıza Tevfik, and mathematics with Zeki Salih Bey. At college, she learned English easily and made translations from a book titled "Mother" by her teacher, Isabel Dodd. Mahmut Esat Bey corrected these translations, and with Mehmet Edip Bey's permission, they were published under Halide Hanım's name in 1897. The book was sent to an exhibition organized for the families of those martyred in the Turkish-Greek War, and Sultan Abdulhamid II awarded Halide Hanım with the "Şefkat" Nişanı (Order of Charity) (Adıvar, 2014, p. 75).

Returning to college in 1889 and continuing from the second grade, Halide's decision to take remedial lessons in her weak mathematics subject during the summer vacation of 1900 caused a change in her life. With her father's permission, Halide began taking lessons from Salih Zeki Bey, the director of the observatory in Beyoğlu. Although the lessons concluded at the end of the summer vacation, their correspondence continued for about a year, culminating in Salih Zeki Bey proposing marriage to Halide (Adıvar, 2014, p. 84). Completing the education she began in 1893 in 1901; Halide became the first Muslim Turkish woman to graduate with a bachelor's degree from the American College for Girls (Duran Karahan, 2016, p. 14). Amid the political turmoil brought by the Second Constitutional Era, Salih Zeki Bey was forced to live abroad, first in Egypt and then in England. His desire to take a second wife while abroad led to the end of their troubled marriage in 1910 (Ar, 2021, p. 17). Halide Edip married Adnan Adıvar, her second husband, in 1917. Her husband, Adnan Adıvar, was among the founders of the Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

(Progressive Republican Party), established as an opposition party to the Republican People's Party. The Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası was closed down by the government following disagreements with Mustafa Kemal. After the party's closure, Halide Edip Adıvar left the country with her husband. After settling first in England and then in France, Halide Edip returned to Turkiye in 1939. In 1940, she founded the Chair of English Language and Literature at the Faculty of Letters of Istanbul University with the title of professor. Halide Edip held this position until 1950 and served as a deputy for İzmir from the Democrat Party between 1950 and 1954. Halide Edip, who passed away in Istanbul on January 9, 1964, was buried in the Merkezefendi Cemetery (Enginün, 1986, p. 376).

Works of Halide Edip Adıvar

Her first writing experience was the translation of "Mader" (Mother), which she completed while still a student. This translation was published in the Hanımlara Mahsus Gazete (Newspaper for Ladies) (Kurt, 2010, p. 105). In October 1908, the British journal The Nation requested Halide Edip to write an article on the condition of the Ottoman woman, and Edip penned an article titled "The Future of the Turkish Woman" (Ar, 2021, p. 27). The unrest following the proclamation of the Second Constitutional Era and the 31 March Incident led to Halide Edip being placed on a death list by opponents of the Committee of Union and Progress. Through the efforts of her father and Salih Zeki Bey, Halide Edip went to Egypt with her children in 1909. During her stay there, she was invited to England by the British educator Isabel Fry, whom she had met, following an article she sent to The Nation, and subsequently traveled to England (Enginün, 1988, pp. 376–377). During her time in England, she met the writer Henry Wood Nevinson, the British philosopher, writer, and mathematician Bertrand Russell from Oxford University, and the poet John Edward Masefield. These personalities had a significant influence on Halide Edip. Another aspect that impressed her during her life in England was the British Parliament. She left England and returned to Istanbul in 1909 (Ar, 2021, p. 46).

Upon Adıvar's return from England, the articles she wrote on pedagogy attracted the attention of Said Bey, the Undersecretary of the Ministry of Education, who offered her a position in the field of education. Within this scope, she examined the Darü'l-Muallimat (Teachers' College for Girls) and prepared a report for its modernization. After working for five years as a teacher and inspector at the Girls' Teacher Training School and the Girls' High School, she resigned from her inspectorate position when the Evkaf Schools were transferred to the Ministry of Education. In 1911, she translated H. Harrel Horne's work "The Psychological Principle of Education" into Turkish under the title "Talim ve Terbiye" (Instruction and Education) (Ar, 2021, p. 37). In 1918, she served on the Culture and Science Committee established within the Turkish Hearths (Ar, 2021, p. 57). The play "Kenan Çobanları" (The Shepherds of Canaan), co-written by Halide Edip and Nakiye Hanım, was also staged at the Turkish Hearths (Adıvar, 2014, pp. 136–137).

Founded in 1909, the Teal-i Nisvan Cemiyeti (Society for the Elevation of Women) was established to aid refugees and soldiers, and with the outbreak of the Balkan War in 1912, Halide Edip worked voluntarily in a hospital alongside this society. Halide Edip's other place of duty was Syria. Cemal Pasha accepted the proposal to open high schools for girls in Syria. A high school and teachers' college for girls were opened in Beirut, and boarding primary schools were established in Lebanon and Damascus. Halide Edip went to Lebanon with nearly fifty female teachers and several male teachers for these newly opened schools. When the Turkish army evacuated Syria at the end of World War I, she returned to Istanbul on March 4, 1918 (Kurt, 2010, p. 106). Following the occupation of İzmir on May 15, 1919, protests and rallies were organized. The Turkish Hearths also decided to organize a rally in Fatih, and Halide Edip delivered a public speech in a square for the first time, having previously only spoken in enclosed halls. The Fatih Rally on May 19 was followed by the Kadıköy Rally on May 22, 1919, and the Sultanahmet Rally on May 23, 1919 (Enginün, 1986, p. 18). Halide Edip, who gained recognition through the 1919 elections (Enginün, 1986, p. 22), was

among those who supported the idea of a mandate and protectorate, one of the proposed paths to salvation during The Turkish National Struggle that began after the Armistice of Mudros. She was among the founders of the Wilson Principles Society, established on January 14, 1919 (Kaplan, 1998, p. 61). When Mustafa Kemal landed in Samsun, he sent invitation letters for intellectuals to join the struggle, and Halide Edip was among them (Atatürk, 2002, p. 24). She abandoned the idea of an American mandate and joined The Turkish National Struggle in Anatolia alongside Mustafa Kemal.

During The Turkish National Struggle period, Halide Edip was generally tasked with propaganda activities through the press and publications. She engaged in work such as posting placards on mosques and post offices, monitoring the Manchester Guardian, The Times, Daily Herald, and Daily Chronicle newspapers, which reflected three different viewpoints, and assisting Yunus Nadi's newspaper, Hâkimiyeti Milliye. Due to these activities, Adıvar was sentenced to death by the Istanbul Government (Eker Ağır, 2019, p. 95).

Assigned to the Western Front by İsmet Pasha with Mustafa Kemal's permission prior to the Battle of Sakarya, Adıvar was appointed as a scribe private in the First Branch. During this battle, Colonel Asım also awarded her the rank of "Corporal" (Eker Ağır, 2019, p. 97). Following the Great Offensive, Halide Edip, who was part of the victory parade entering İzmir upon Mustafa Kemal's order, was promoted to the rank of Sergeant (Eker Ağır, 2019, p. 99). She was awarded the İstiklâl Madalyası (Independence Medal) for her achievements in the war. However, as she was more commonly known among the public by the name "Corporal Halide," she embraced this title and used the rank of Corporal (Duran Karahan, 2016, p. 15). Her final duty in İzmir was to show the battlefield to journalists who had arrived there (Enginün, 1986, p. 38).

Following the proclamation of the Republic, the Republican People's Party was established. However, Adnan Adıvar, who developed political differences with both the Party and Mustafa Kemal, founded the Progressive Republican Party together with Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, and Refet Bele. Subsequently, after the closure of this party and the enactment of the Law on the Maintenance of Order, Halide Edip and Adnan Adıvar decided to live abroad and resided first in England and later in France between 1925 and 1934 (Enginün, 1988, pp. 376–377).

In 1928, she became the first woman to chair a round-table conference at the Williamstown Institute of Politics in the United States. The New York Times announced the news on a full page (Ar, 2021, p. 100). In 1932, Bernard College of Columbia University invited Halide Edip to the United States for a second time. Halide Edip accepted the visiting professorship offer from the university and delivered lectures analyzing the contemporary situation of Turkiye from social, political, and intellectual perspectives (Ar, 2021, p. 171). In 1935, she was invited to India to participate in the campaign to establish the Islamic University, Jamia Milia. She gave lectures and conferences at the Universities of Delhi, Calcutta, Benares, Hyderabad, Aligarh, Lahore, and Peshawar. Although her lectures were paid events, they attracted great interest and were covered in newspapers. Halide Edip spoke extensively about Turkiye but explicitly stated that she did not wish to discuss politics (Eker Ağır, 2019, p. 102). Gandhi presided over the conference she gave on January 19, and Halide Edip attended this conference as the guest of honor (Enginün, 1986, p. 50). Halide Edip returned to her homeland in 1939 and began her duties as a Professor of English Language and Literature at Istanbul University (Aydın, 2020, p. 114). She was elected as an independent deputy for İzmir for the 1950-1954 term. Her tenure as a parliamentarian lasted one term (Eker Ağır, 2019, p. 104).

Teal-i Nisvan Cemiyeti (1908)

This society, founded by Adıvar in 1908, means the "Society for the Elevation of Women." It aimed to elevate women in education and culture without distancing them from their national culture and identity. Among its founders were Nakıye Hanım, Nezihe Muhittin, and Rana Sani Yaver Hanım. The society's activities included opening language and literacy courses, organizing

conferences on various topics, and translating foreign works into Turkish. In a building provided by Mihri Pektaş Hanım, the society established a thirty-bed hospital where doctors and pharmacists worked voluntarily. The society, which aided Rumelian migrants and fought epidemic diseases, closed during World War I. Another distinctive feature of the society was its requirement for members to have knowledge of English (Kaplan, 1998, p. 39).

Osmanlı Hanımları Müdafa-i Milliye Heyeti

This committee, particularly in the aftermath of events such as migration, genocide, and occupation following the Balkan Wars, ensured the formation of a movement by women to regroup around national and spiritual sentiments. Within this framework, it enabled prominent women of the era, such as Fatma Aliye, Naciye Hanım, Fehime Nüzhet Hanım, and Halide Edip, to deliver speeches. At the conclusion of her speech, Halide Edip proposed: the protest of the actions committed, sending a telegraph to the Ottoman Army in the name of Turkish women, a call for unity among the women of the Islamic world against these acts, and dispatching telegrams to the Queens of Europe protesting the events. The letters written to European heads of state and their spouses were penned by Halide Edip (Kaplan, 1998, p. 50).

Halide Edip Adıvar's Publications

Halide Edip Adıvar has numerous novels, written between 1909 and 1963, which address both her personal experiences and are penned with national sentiments. Much like Nezihe Muhittin, Halide Edip's novels also reflect the transition period from the Ottoman Empire to the Republic and focus on the issue of the Turkish woman. She advocates that women must indispensably receive a sound education. In her view, education is the most fundamental instrument for women's modernization, gaining economic freedom, and acquiring a respectable place in society. Numerous female teachers and governesses are encountered in her novels. Another noteworthy professional group consists of medical professions such as midwifery, nursing, and medicine, which frequently appear in Adıvar's novels, influenced by the wartime atmosphere of the period. The nursing profession particularly stands out in her work Yeni Turan. In her work titled Mev'ud Hüküm, the character Atife also desired to become a doctor: "You know there are female doctors in other countries; I will become a doctor too, and I will go to patients every day." (Halide Edip, 2021).Through characters such as Teacher Aliye in Vurun Kahpeye, Teacher Kaya in Yeni Turan, Teacher Lale in Tatarcık, and Rabia in Sinekli Bakkal—who is depicted with a strong artistic personality and spirituality—she attempted to describe the ideal woman typology in Ottoman society by drawing attention to the bond between the East and the West for the Turkish Woman (Küçükgörmen, 2010, pp. 162–178). She advocated for women's rights not only through the characters in her novels but also through the articles she penned, the conferences she delivered, and the stance she maintained in her own life. She defended women's employment as a condition of humanity and a necessity of civilization (Halide Edip, 1946). In her column titled "Gene Kadın" (Woman Again), she argued that women should not be limited solely to domestic chores and that their participation in economic life is mandatory for both individual freedom and national survival (Halide Edip, 1947). She also opposed the notion, fueled by certain criticisms, that women were taking men's jobs; as observed in her works, she specifically argued that women should practice professions such as medicine and teaching. She also advocated that women should be granted the right to vote and be elected, an idea that is clearly visible in her work titled Yeni Turan (Özdem, 2012, p. 54). The following are 20 significant works by Edip concerning the aforementioned Turkish woman that warrant examination: 1909: Hevâlâ, Raik'in Annesi 1910: Şevkiye Talip 1912: Handan, Yeni Turan 1913: Son Eseri 1918: Mev'ud Hüküm, Ateşten Gömlek 1923: Vurun Kahpeye 1924: Kalp Ağrısı 1928: Zeyno'nun Oğlu 1936: Sinekli Bakkal 1937: Yolpalas Cinayeti 1939: Tatarcık 1946: Sonsuz Panayır 1954: Döner Ayna 1958: Âkile Hanım Sokağı, Kerim Usta'nın Oğlu 1959: Sevda Sokağı Komedyası 1961: Çaresaz (Kaplan, 1998, p. 50).

Halide Edip Adıvar's Understanding of Feminism

Halide Edip's era and upbringing conditions enabled her to synthesize different cultures. The oppressive period of Abdulhamid II, the war years, The Turkish National Struggle, and the reforms allowed her to understand society in all its aspects. Her grandmother's simple Muslim life and her father's English education form the foundation of the female portraits she depicts. Her father's experience with polygamy matured her ideas on family and women's rights. Through her novelistic heroes, she describes the ideal woman and emphasizes the woman's identity as a mother. The reason for this is her belief that the most important person who would shape society is the mother, who raises the individual. In the female characters she portrays, there are traces of both the ideal type and her own life. In Raik's Mother, she depicts the self-sacrificing mother and the Muslim-Turkish woman who does not wish to divorce; in Son Eseri (The Last Work), she portrays a woman who adheres to her traditions even abroad (Aktaş, 2013, p. 7). She defines woman as man's mother, wife, companion, and colleague beside him; she sees her as man's primary helper and friend (Güçlü, 2021, p. 71). She argues that the distinction between male and female education should be abolished and, in her novels, suggests the American College as an educational institution for girls (Özdem, 2012, p. 51).

Halide Edip embraced the national feminism that gained strength with the Second Constitutional Era but did not view it as a movement against men (Erdal, 2008, p. 118). According to her, this understanding paralleled nationalism: "A woman is first an Ottoman, a patriot The rights of the homeland are a thousand times more important and sacred than women's rights." (Çiçekli Koç, 2014, p. 41). The basis of feminism lies in a woman gaining social existence as an honorable individual, beyond just women's rights (Eker Ağır, 2019, p. 113). Men and women are equal; in her novels, she portrayed men as helping women secure their rights and opposed a mutual competition for domination. Unlike Western feminists, this understanding, which carries a nationalist character, also opposes their "excessive actions." She argued that the elevation of women is possible only through the joint elevation of both women and men, and that one-sided actions would lead to discrimination (Kurt, 2010, p. 106). She believed that women's education must be compatible with women's duties (Erdal, 2008, p. 117). Furthermore, she emphasized that the Muslim woman's working and receiving an education was also important from an Islamic perspective, to break the image of the "destitute Muslim woman" (Özdem, 2012, p. 57).

In works such as Handan, Son Eseri (The Last Work), Zeyno'nun Oğlu (Zeyno's Son), and Döner Ayna (Revolving Mirror), she created heroines who were well-educated and cultured, emphasizing women's education and employment. The women in her works from the period of The Turkish National Struggle are typically figures who provide social benefit, often working as nurses and teachers (Kurt, 2010, p. 107). The clause in the bylaws of the Teâli-i Nisvan Cemiyeti (Society for the Elevation of Women), which she founded, stating "the education of women without rejecting national traditions," demonstrates the importance she placed on tradition within education (Güçlü, 2021, p. 59). When describing woman's place in society, she presents the dilemma between the woman left behind by tradition and the woman who falls into imitation during the modernization process. The character of Mesture Hanım in Zeyno'nun Oğlu portrays a figure who, while embracing the reforms of the Republic, becomes alienated from her own culture (Özdem, 2012, p. 49). The image of woman in her poem "Aşk Efsaneleri; Ay Dedi ki" (Legends of Love; The Moon Said), published in the Şehbal Journal, emphasizes that being a woman does not preclude having a strong character (Tekin, 2019, p. 121).

There is no fundamental difference in Adıvar's conception of the ideal woman between the pre-Republican and post-Republican eras. In both periods, a woman should be patriotic, a good wife, and a qualified mother. In the post-Republican era, characteristics such as being educated, having a profession, being thoughtful, well-groomed, equal to her husband, and sensitive to social issues can

be added to this profile (Tilek, 2019, p. 9). In her article "Zaman Adamı, Zamane Adamı" in the Yediğün Gazette, while criticizing women who blindly follow fashion, she emphasizes motherhood as the fundamental dynamic that will bring about change (Şahin, 2008, p. 12). In her piece "Should Women Work?", she expresses that she views work as a requirement of being human, stating: "Whether woman or man, what makes a person human is not living off the backs of others, but expecting rights and material compensation in return for the labor they provide, from the smallest unit of the society they live in (like the family) to the largest." (Erdal, 2008, pp. 112–115). While she finds the notion that "a woman's place is in the home" wrong, she considers it equally wrong for a woman to disregard her maternal duties. Arguing from an Islamic perspective that a woman working is not problematic, Adıvar maintained that Islam entrusts women with serving society but does not stipulate a requirement for separate spaces (Özdem, 2012, p. 57). She believed that a woman should be well-educated, have a legitimate profession, be self-reliant and not dependent on a man, while also being committed to her religious beliefs and culture (Tilek, 2019, p. 57). The portrait of the Republican Woman depicted in Adıvar's works is that of a figure who is committed to national values, well-educated, self-sufficient, adopts modern Western attire, has internalized Republican principles, is loyal to her husband, and serves as a pioneering example for society and as a mother.

Conclusion

The data obtained in this study reveal that the construction of female identity during the Turkish modernization process was not, as frequently depicted in the literature, merely a unilateral reform movement conducted by the state; on the contrary, it was a dialectical process shaped by the active struggle of pioneering subjects such as Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek, and Halide Edip Adıvar. As a result of our comparative analysis, it has been determined that all three figures reproduced the concepts of "womanhood" and "citizenship" through different instruments (politics, press, and literature). Muhittin’s effort to carry women directly into decision-making mechanisms through her political party initiative, Civelek’s prioritization of economic freedom by opening employment fields for women via the journal Women’s World, and the "patriotic, educated, and modern" female type constructed by Adıvar in her novels laid the cornerstones of the Republic’s ideal woman image.

Another significant result demonstrated by our research is the "national feminism" character of the women's movement in this period. In light of the primary sources and archival documents examined, it is observed that all three actors positioned feminism not as an imitation of the West, but as an indigenous development strategy intertwined with nationalism and national defense. In our view, this strategy ensured that women's rights were accepted rapidly on a legitimate ground without conflicting with the Republican ideology. Consequently, this study proves that the early Turkish women's movement carried a "constituent and integrative" rather than a "separatist" quality, documenting that women were not passive objects of reform in the modernization process, but active subjects who personally made history. In future studies, examining the provincial organizations of these figures will contribute to deepening the history of gender.

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

Geçiş Dönemi Kıskacında Kadın Kimliğinin Yeniden İnşası: Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek ve Halide Edip Adıvar Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Giriş

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş, Tanzimat (1839) ile başlayıp Meşrutiyetler (1876, 1908) ile hız kazanan ve Cumhuriyet (1923) ile radikal reformlarla gerçekleşen kapsamlı bir dönüşüm sürecidir. Bu süreçte kadınlar da toplumsal hayatta yer edinip haklar kazanmıştır. Kadın hareketleri, Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerine kadar dayanmakta olup Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte bu hareketler kurumsallaşmaya giderek eğitim, çalışma hayatı, siyasal haklar gibi konularda önemli hakların elde edilmesinde rol oynamışlardır. Kadınlar ilk defa 1843 senesinde tıbbiyede "ebelik" dersleri almaya başlamışlardır (Yılmaz, 2010, s. 198). 1869'dan itibaren ise Sıbyan Mekteplerinde erkek çocuklarına olan 7-11 yaş arası devam zorunluluğu kız çocuklara da getirilerek eğitimde eşitlik ilkesi çerçevesince ilk adım atılmıştır (Kurnaz, 1999, ss. 2–7). Kadın hakları özellikle I. Meşrutiyet döneminde öne çıkmıştır. 1897'de ücretli işçi olarak çalışmaya başlayabilen kadınlar 1913 yılına gelindiğinde memur olabilmekteydiler (Ülger, 2015, s. 29).

1916 senesinde Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi kurulmuştur. Cemiyet, kadınların iş hayatına atılarak kendi yaşamlarını idame etmelerini sağlayabilmelerini amaçlamıştır (Oktar, 1998, s. 124). 1897 yılında yardım niyetiyle kurulan ilk cemiyet de Fatma Aliye Hanım tarafından kurulan Cemiyet-i İmdadiye'dir (Kurnaz, 1996, s. 195). Osmanlı'da kadın örgütlenmeleri cemiyet ve basın çerçevesince gerçekleştiği görülmektedir. Kadınların kendilerini ifade etme istekleri Terakki Gazetesi ile başlamış ardından Şüküfenaz, Mürevvet, Para Bohçası ve Hanımlara Mahsus gazeteleri ile devam etmiştir. II. Meşrutiyet'in sağladığı özgürlük ortamının kadınlara Osmanlılar Dünyası, Kadınlar Dünyası, Demet ve Kadın gibi gazete ve dergi gibi faaliyetlerde bulunmasına imkân sağlamıştır (Akyol, 2012, s. 17).

Cumhuriyet'le birlikte toplumdaki rolü değişen ve önem kazanan kadınlara 3 Nisan 1930 tarihinde belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır. 1933 senesinde değişen belediye kanunuyla birlikte kadınlara köylerde muhtar ve ihtiyar kuruluna seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır (Kırkpınar, 1998, s. 108). 5 Aralık 1934 tarihine gelindiğinde ise Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır (Kırkpınar, 1998, s. 147). Böylece Türk kadınları ilk defa 1935 senesindeki genel seçimlerde oy kullanmışlardır (Özer, 2013, s. 149). Medeni Kanun'u 17 Şubat 1926'da kabul edilmiş (Gökkaya & Biçici, 2023, ss. 23–24) ve böylece devlet çekirdek aileyi düzenleme ile koruma hakkına sahip olarak güvencesi altına almıştır. Günümüzde sıradan gelen birçok hak bu kanunla elde edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecindeki kadın haklarının savunulması ve toplumsal farkındalığın yaratılmasında Halide Edip Adıvar, Ulviye Mevlan Civelek ve Nezihe Muhittin gibi isimler önemli roller oynamışlardır. Adıvar, bu dönemin en etkili kadın figürlerinden birisi olmayı başarmıştır. Özellikle roman ve yazılarıyla kadınların eğitim ve toplumsal rollerine değindiği eserlerle farkındalık yaratmaya çalışmıştır. Adıvar'dan farklı olarak Ulviye

Mevlan Civelek ise kadın hakları üzerine dernekleşme ve örgütlenme çabalarıyla öne çıkmıştır. 1913 senesinde çıkardığı Kadınlar Dünyası dergisi ile kadın hakları konusunda önemli bir mecra olmuştur. Dergide kadınların iş, eğitim ve toplumsal eşitlik konularına sıkça değinilmiştir. Civelek aynı zamanda kadınların siyasal haklar için örgütlenmesi gerektiği düşüncesiyle birçok çalışmada bulunmuştur. Bu çalışmalar Cumhuriyet ile kazanılan kadın haklarının temelini oluşturmuştur. O dönemin kadın hareketleri öncülerinden bir diğer ismi ise Nezihe Muhittin'dir. Muhittin de kadınların siyasal hakların savunulması, kadınların eğitim alması ve ekonomik bağımsızlık düşüncelerine sahipti. Bu alanlarda birçok çalışması bulunan Muhittin aynı zamanda Türk Kadınlar Birliği'nin kurucusudur. 1923 senesinde kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi için kampanyalar düzenleyerek dönemine göre cesur ve kararlı bir duruş sergilemiştir. Yazdığı eserlerde de kadınların hak taleplerini dillendirmiştir. Bu 3 kişilik, toplumsal dönüşümün kadın boyutunda önemli simgeleri hâline gelmiştir.

Nezihe Muhittin'inin Hayatı

Nezihe Muhittin 1889 yılında İstanbul'da varlıklı bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Annesi Ali Şevket Paşa'nın kızı Zehra Hanım, babası ise Muhittin Bey'dir. Babası ceza hâkimi ve savcılık yapmış, annesi ise ev hanımıdır. İlk eğitimine kardeşi Faik Muhittin ile oturdukları semt olan Kandilli'de, Kandilli Mahalle Mektebi'nde başlamıştır. Kumkapı Sörler Okulu'na altı ay devam ettikten sonra kısa bir süre de Darül Muallimat'ta eğitimine devam etmiştir. Okul ortamının disiplinsizliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü gibi nedenlerden dolayı okulu bırakarak 1909 yılına kadar evde kardeşiyle birlikte özel hocalardan ders almıştır (Zihnioğlu, 1998, ss. 18–19). Doğduğu ve yetiştiği dönem II. Abdülhamit'in İstibdat Dönemi'ne denk gelen Nezihe Muhittin'in çevresi, baskıcı rejime karşı özgürlükçü ve batıcı fikirleri savunan kişilerden oluşmaktaydı (Özkay, 2017, s. 15).

Muhittin'in dayısı kızı olan Nakiye Hanım da Muhittin'in hayatında etkisi büyük kişiliklerdendir. Muhittin'e göre Nakiye Hanım onun ilk öğretmenidir. Nakiye Hanım, Muhittin'in düşüncelerindeki "İdeal Türk Kadını"dır (Muhittin, 1999, s. 75). Muhittin'in annesinin kadın derneklerine katılmasıyla birlikte Fatma Aliye ile de tanışma fırsatı bulmuştur. Muhittin, bu şekilde tanıdığı kadınları "Düşünen ve Aydın Kadınlar" olarak nitelemektedir (Gürbüzoğlu, 2013, s. 16). 1909 senesinde öğretmen okulunu bitirmemesine karşın Maarif Nezareti'nin sınavlarına girerek kız lisesinde fen bilimleri öğretmeni olmayı başarmıştır. Darül Muallimat'ta İktisad-ı Beyti ve Hıfzıssıhha öğretmenliklerinin ardından 1911 yılında açılan İttihat ve Terakki Kız Sanayi Okulu'nda piyano, dil, dikiş, jimnastik öğretmenliklerini ve müdürlüğünü üstlenmiştir (Metintaş, 2018, s. 79). İttihat ve Terakki Kız Sanayi Okulu'nda öğretmenlik yaptığı sırada okul programına yeni dersler ekleyerek okulun gelişimine katkıda bulunmuş ve amacının Türk kızlarının yabancı kızlardan farksız yetişmesi olduğunu söylemiştir (Özkay, 2017, s. 19).

1913 yılında Leyli Kız Sanayi Okulu'nda fen öğretmenliği yaparken, kurduğu Esirgeme Derneği'nin genel sekreterliğini de yürütmüştür (Kurnaz, 1992, s. 80). 1915 yılında İstanbul İnas Sultanisi müdireliği yapmıştır. Aynı yıl İstanbul İnas Sultanisi müdireliğinden ayrılarak, Selçuk Hatun İnas Sultanisi müdireliğine atanmıştır (Erdoğan, 2011, s. 3). 1920 yılında Bakırköy İnas Okulu'na tayin edilmiştir. 1929 yılında İstanbul Gazi Osman Paşa Ortaokulu'na tayin edilmiş ve buradan da emekli olmuştur (Çakır, 1997, s. 10). Nezihe Muhittin, 10 Şubat 1958 tarihinde İstanbul'da bir akıl hastanesinde vefat etmiş ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir (Kardaş, 2015, s. 2).

Nezihe Muhittin'in Çalışmaları

Kadınlar Halk Fırkası ve Türk Kadınlar Birliği (16 Haziran 1923)

Muhittin'in en önemli çalışmalarından birisi 16 Haziran 1923 tarihinde Kadınlar Halk Fırkası kurmasıdır. Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan dahi önce kurulan bu fırkayla kadınların siyasal

yaşama girmesi için atılan ilk adımdır (Bozaslan, 2020, s. 57). 1 Nisan 1923 seçimlerinden önce gazetelerde çıkan kadınların seçimlerle alakalı görüşleri ve kadınların siyasete girmesi konuları Muhittin'in "En büyük endişem" dediği kadınların evlere geri çekilmesi sorunu için harekete geçmesine sebep olmuştur (Muhittin, 1999, s. 116). Bu sebeple "Heyet-i Müteşebbise" adıyla bir kongre düzenlenmiştir. 15 Haziran 1923 tarihli kadınlar şurasında ise Kadınlar Halk Fırkası'nın kuruluş kararı alınmıştır. Bir gün sonra fırkanın kurulduğu haberi basına da yansımıştır. Fırkanın başkanı Nezihe Muhittin, ikinci başkanı Nimet Remide, sayman Latife Bekir, genel sekreteri Şüküfe Nihal, veznedar Matlube Ömer, kurucu üyeleri arasında Nesime İbrahim, Zaliha Ziya, Tuğrul Bedri ve Faize Emrullah yer almıştır (Balcı & Tuzak, 2017, s. 46).

Fırkanın kuruluş bildirgesi, nizamnamesi ve programı Vakit Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Bildirge şu şekildedir:

"Memleketimizin her noktasında siyasi, iktisadi ve içtima-i bütün bu mesailide kadının doğrudan doğruya veya dolayısıyla dahi ve tesirinden kalmış bir keyfiyyet bulunmasına rağmen bu mesal gözle görünür derecede bariz değildir. Yer yer görünen kadın mevcudiyeti ve şahsiyetinin metin bir çerçeve dâhilinde muntazam bir programla kütlevi bir şekle dönüştürülmesi asgari emek ile azami bir kazanç teminini sağlayacağı üzerinde memleketimizin hakiki saadet ve kurtuluşunu sağlayacağı üzerinde müttefik olduğumuz umdeler etrafında bilfil toplanmakta, kadın aleminde mühim bir uyarıcı ve eğitici olurken memleketimizin en mukaddes müşterek vazifelerinde hissemizin ifasını, umdelerin tesri-i tatbikini ve kadınlarımızı ictima'i, siyasi ve iktisadi gelişme evrelerinden geçirerek bunların bileşkesi olan hakk-ı siyasisine en ve kısa ve dürüst yoldan ulaşmayı sağlayacaktır" (Zihnioğlu, 2003, ss. 132–133). Fırkanın kuruluş nizamnamesi 27 maddeden oluşmaktadır (Dişbudak, 2008, ss. 8–10).

Zafer Toprak'a göre Kadınlar Halk Fırkası, "Fırka" ibaresi olsa da siyasi amaçları olmadığı yönündedir. Kadınlar için öncelik toplumsallaşma ve eğitim olmuş siyasal haklar sonradan kazanılacaktır (Toprak, 2012, s. 6). Fırka kuruluş iznini almadan önce dahi faaliyetlerine başlamış ve 1917 tarihli Hukuk-i Aile Kararnamesinin TBMM'de gözden geçirilmesi için konferanslar yapmışlardır.

Fırkanın kuruluş onayı alabilmesi adına erkek müşavirlik kurularak başına da Fethi Bey'i getirmişlerdir. Buna rağmen izin çıkmamıştır. İzin çıkmamasındaki ana sebep Halk Fırka'sının kurulma hazırlıkları ve bu fırka ile olan isim benzerliğinin (Toprak, 1988, s. 31) yanı sıra dönemin bütünleştirici yapısına karşın cinsiyet bazlı bir parti kurulması fikrinin yanlış olacağı düşüncesi sebep olmuştur. Ancak izin verilmemesindeki resmi gerekçe olarak kadınların siyasî haklara sahip olamadan fırka kuramayacağı yönünde olmuştur (Metintaş, 2018, s. 82). Bu sebeplerden ötürü 7 Şubat 1924'te fırkanın programındaki siyasî söylemler çıkarılmış, dernek olarak örgütlenme kararı verilmiş ve böylece Türk Kadınlar Birliği Derneği kurulmuştur (Çakır, 1997, s. 10). Kadınlar Birliği'nin kuruluşunun ilk yıllarında kimsesiz çocuklar ve fakir kadınlar ile ilgili çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. Halkın yerli malı kullanımına yönlendiren çalışmalar da yapan birlik, sanayi ve yerli üretime daima büyük önem verilmesi gerektiğini savunmuştur (Bozkır, 2000, s. 101).

Siyasî söylemlerin çıkarılmasından bir hafta sonra dernek olarak kurulmasına izin verilen Türk Kadınlar Birliği Derneği'nin kurucusu Nezihe Muhittin, genel sekreter Muzaffer, sorumlu delege Nimet Rumeyde hanımlar olmuştur. Üyeleri ise Sabiha Zekeriyya, Halet Şükri, Latife Bekir, Şaziye Afif, İffet İhsan, Aliye Esad ve Güzide Osman hanımlar ve Danışman Doktor Fethi Bey olmuştur. Bu derneğin amacını ise Muhittin kendi imkânları ile çıkarttığı Kadın Yolu Dergisi'ndeki yazısında şöyle açıklamıştır:

"Maksadımız manasız ve müfrit bir sufrajetlik değildir. Türk kadınının tam bir vatandaş mertebesine çıktığını görmektir. İnkılabın ve Cumhuriyetin feyai ile, kanunlarımız ve müessasat-ı medeniyye ve içtimaiyemiz bu pürnesipler dâhilinde hayırlı ve mesut bir tebeddüle uğrarken bu uğurda (Kadın Yolu)'nun naciz bir hizmeti olursa kendimizi bahtiyar addedeceğimiz bize, bu mesud

tevehhülü idrak ettiren Cumhuriyet'i ve onun amil mübecceli olan dahi Reis-i cumhurumuzu takdis edelim" (Zihnioğlu, 2003, s. 186). Dernek, Cumhuriyet'in ilanından sonra kurulan ilk kadın derneği olmuştur (Erdoğan, 2011, s. 7).

Türk Kadınlar Birliği daha çok Batılı kadın cemiyetlerine odaklanmış, 1930 senesinde Şark Kadınları Birliği Başkanı Nur Hamada'nın yapacakları toplantıya Türk Kadınlar Birliği'nce bir temsilci yollamalarını istemesine karşın Türk Kadınlar Birliği bu teklifi geri çevirmiştir. Bu teklifi de artık Doğulu değil Batılı bir toplum olduğu yönündeki açıklamalarıyla kabul etmediklerini açıklamışlardır (Kaplan, 1998, s. 147).

Dernek birçok farklı biçimde çalışmalarda bulunmuş, bu çalışmalar içerisinde çocuklara ve kadınlara maddi destek ve yardımlar da bulunmaktadır (Muhittin, 1999, ss. 150–151). Bunun yanı sıra 1927 tarihli Belediye Kanunu'ndaki değişiklikle kadınların istediği mesleğe girmesinde de propaganda faaliyetlerinde bulunulmuştur. Dernek içerisindeki siyasi söylemlerin kararlılığı dernek üyelerinin arasında Nezihe Muhittin'ce aşırı kadın politikası güttüğü görüşünün yayılmasına sebep vermiştir. Bu sebepten dolayı da hükümetin derneğe kısıtlamalar getirdiği düşüncesi dernek içerisinde Muhittin'e cephe alınmasına sebebiyet vermiştir. Basının da dernekte usulsüzlük olduğu yönündeki yaklaşımıyla polis tarafından Nezihe Muhittin dernek yönetiminden uzaklaştırılmıştır (Balcı & Tuzak, 2017, s. 48). Daha sonraları derneğin yeterli çaba sarfetmediğine inanan Muhittin 1930 senesinde Fethi Okyar'ın kurduğu ve Mustafa Kemal'in kız kardeşi Makbule hanımın da üyesi olduğu Serbest Cumhuriyet Halk Fırka'sına katılmıştır. Fırka programında kadınlara seçme ve seçilme hakkının verileceği oluşu Nezihe Muhittin'in fırkaya girişindeki en önemli sebep olmuştur. Yazar Suat Derviş'le birlikte bu partiye bağlı Kadın Varlığı Derneği'ni kurmaya çalışmış ancak 1930 seçimlerinde Muhittin'in seçilemeyişi ve partinin kapanmasıyla birlikte dernek girişimi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Zihnioğlu, 2003, ss. 248–249). Ancak Muhittin siyasi arenadan çekilmemiş 6 Şubat 1934 tarihinde seçme ve seçilme hakkının kadınlara tanınmasından sonra 6 Şubat 1935'teki seçimlere bağımsız aday olarak katılmış ancak kazanamamıştır (Çakır, 1997, s. 12).

Kadınların seçme ve seçilme hakkı kazanması Uluslararası Kadınlar Birliği'nin de dikkatini çekmiş ve Türk Kadınlar Birliği derneğiyle birlikte 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi 18-24 Nisan 1935 tarihinde İstanbul'da yapılmıştır. Bu kongreye 33 ülkeden 210 delege katılmıştır. Kongre'de Atatürk'e sevgi ve saygı telgrafı da çekilmiş ayrıca tüm dünya kadınları için eşitlik ve insanlık için de barış istediklerini ifade etmişlerdir (Özkay, 2017, s. 46). Türk Kadınlar Birliği ise 11 Mayıs 1935 tarihli kendi kongreleri sonucunda derneği "5. Dönem milletvekili seçimlerinde, meclise 18 kadın milletvekili girmiş ve Türk Kadınlar Birliği de amaçlarını gerçekleştirdikleri düşüncesiyle, dernek için fesih kararı alınmıştır." açıklamasıyla kendilerini feshetmişlerdir (Yurdsever Ateş, 2009, s. 49). Ancak bu dernek 1949 senesinde tekrar açılarak kazanılan hakların korunması ve geliştirilmesinin amaç edindiklerini duyurmuşlardır (Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, 1949). 1954 senesine gelindiğinde ise Bakanlar kurulu kararıyla "Kamu Yararına Çalışan Dernek" statüsü kazanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, 1954).

Nezihe Muhittin Türk Kadınlar Birliği derneğinin yanı sıra birkaç dernekte daha aktif rol oynamıştır. Teal-i Nisvan Cemiyeti (Kadınların Yükselmesi Cemiyeti) 1908 yılında Halide Edip tarafından kurulan bu cemiyet, Türk kadının bilgi ve kültürünü arttıracak çalışmalarda bulunmuş ve Muhittin'e göre bu cemiyetin kuruluşu kadınların toplumsal hayata atılmasında çok önemli bir oynamıştır. Okuma-yazma kursları açıp erkek ve kadın aydınları aynı salonda toplamayı başaran bu cemiyet I. Dünya Savaşı'nın ardından kapanmıştır (Kavrayış, 2002, s. 39).

Muhittin 1912 senesinde Balkan Savaşları sonucunda göç etmek zorunda kalanlara yardım etmek amacıyla kurulan Esirgeme Derneği'nin genel sekreterlik görevini de yerine getirmiştir. Bu derneğin amacını Muhittin, halkı yerli malını kullanmaya teşvik etmek olarak görmüş ve zaman içerisinde görevlerinin çokluğu gerekçesiyle dernekle ilgilenemeyeceğini dile getirerek bu dernekteki görevini bırakmıştır (Muhittin, 1999, s. 106).

II. Meşrutiyet döneminde Türk donanmasına nakdi yardımda bulunmak amacıyla kurulan Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin hanımlar şubesinin de başkanlığını yapan Muhittin cemiyet içindeki birçok görevi de kadınlara vererek kadınların sosyal hayattaki görünürlüğünü arttırmaya çabalamıştır (Ercan & Ercoşkun, 2018, ss. 310–312).

Nezihe Muhittin'inin Eserleri

Nezihe Muhittin'in aktivist yönü 1911-1944 yılları arasında yazmış olduğu 17 romanı, 300 kadar öyküsü ve mensureleri'nde de göze çarpmaktadır. 1908 yılında yazmış olduğu ilk makalede yeni anayasada kadınlara yönelik hakların olmayışını eleştirmesi üzerinedir. İlk romanını ise 1911 yılında Sebab-ı Tebah ismiyle yayınlamıştır (Zihnioğlu, 2003, ss. 38–39). 1925-1927 yılları arasında haftalık yayın yapan Kadın Yolu Dergisini yayınlamıştır. Bu dergi Türk Kadınlar Birliği'nin yayın organı görevini de üstlenmiştir (Dişbudak, 2008, s. 14). Muhittin'in roman tarzındaki eserlerinin neredeyse tamamı Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ayna tutan eserlerdir. Muhittin'in eserlerinde kadınların yanı sıra siyaset, sanat, edebiyat ve tarihle ilgili birçok eseri de mevcuttur. Tarih alanında Türk Kadını adlı önemli bir eseri de bulunmaktadır. Bilinen eserlerinin yanı sıra ulaşılamayan 5 adet eseri olduğu da bilinmektedir (Muhittin, 2006, ss. 12–13).

Nezihe Muhittin'inin Feminizm Anlayışı

Muhittin'in kafasındaki İdeal Türk Kadını fikrinin şekillenmesinde Nakiye Hanım'ca tanıştırıldığı Kıbrıslızade Azize, Refika ve Feride Hanım gibi kişilikler etkili olmuştur. Nakiye Hanımla buluştuklarında dönemin politikalarını, gelecek ve dönemin kadınlarının yoksulluğu ile cahilliği gibi konuları irdelemişlerdir (Muhittin, 1999, s. 79). Muhittin'in feminizm anlayışına göre, özellikle de kadınların belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmasından sonra ortaya çıkan "Ne farkımız var?" sözüne karşıdır. Çünkü onun feminizm anlayışına göre kadını "erkekleştirmeden" uzak tutmak gerekmektedir. Nezihe Muhittin'e göre erkekleşmiş ya da her yönüyle erkeğe benzemiş bir kadın amaç değildir. Kadın ve erkek arasındaki farklılığın ve olması gerekeni ise şu şekilde açıklar: "*Kadın ve erkek ilk hücreleri bile, şekil, uyarılma ve büyüme olarak birbirinden farklıdır. Bunlar hayatın iki ayrı kutbunu oluşturur. Ayrı kutuplar olmalarına rağmen aralarında kuvvetli bir çekimde vardır. Ustalık bu iki kutup arasındaki cereyanı iyi bir hayat yaşayabilecek nitelikli bir akım haline getirebilmektir. Bu zamana kadar kutbun sadece bir tarafı beslenerek diğer tarafı ihmal edildi ve tek kutupla idare edilmeye çalışıldı. Biz gerçek feministlerin amacı kadını erkekleştirme değil iki kutbu da mevcut niteliklerini eşit kullana bilir hale getirmektir*" (Muhittin, 1999, s. 69). Millî Mücadele'nin başından Cumhuriyet'in ilanına kadar olan süreçte Türk kadını erkeğine yardımcı olmuş, ileri görüşlülüğünü ve yeteneğini de göstermiştir (Muhittin, 1999, s. 115). Ekonomik alanda da her ne olursa olsun kadının mutlaka yer alması gerektiğini savunmuştur. Kadının ekonomide kazanını tasarrufu ile kazanmayanı ise evinin ve ülkesinin bütçesine saygı duymak suretiyle millî ekonominin en güçlü öğesi olarak nitelendirmektedir (Muhittin, 1999, s. 130).

Ulviye Mevlan Civelek'in Hayatı

1893 yılında doğan Nuriye Ulviye Mevlan Civelek'in doğum yerini Serpil Çakır, Suriye olarak kaydetmesine rağmen (Çakır, 1997, s. 6), Kadın Dayanışma Birliği'nin 4 Aralık 1965 tarihinde Ulviye Hanım'ı anmak üzere yaptığı toplantıda dernek adına konuşma yapan Adile Aydın ise doğum yerini Gönen olarak dile getirmiştir (Kutlar, 2008, s. 6). Annesi Safiye Hanım, babası ise Çerkez Mahmut Yediç'tir. Ailesi daha önce Kafkasya'da yaşamıştır. Rus İmparatorluğu tarafından sürgün edilince önce Trabzon, daha sonra ise aile Balıkesir'e yerleşmiştir ve Ulviye de burada dünyaya gelmiştir. Ailenin bir tanıdığı vasıtasıyla 6 yaşında olan Ulviye, Yıldız Sarayı'na yerleştirilmiştir. Saray terbiyesi alıp saray adetlerine uygun olarak yetiştirilen Ulviye, "Nuriye" ismini de sarayda almıştır. 13 yaşında kendisinden yaşça büyük olan II. Abdülhamit'in sütkardeşi Hulusi Bey ile 1906 yılında evlenmiştir. Ancak evlilik Hulusi Bey'in ölümüyle sonlanmıştır. Genç yaşta dul kalan Ulviye Hanım, eşinden kalan yüklü mirası 4 Nisan 1913 tarihinde Kadınlar Dünyası Dergisi'ni çıkararak kullanmıştır. Bir ay sonra ise 28 Mayıs 1913 tarihinde Osmanlı Müdafaa-i

Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti (Osmanlı Kadın Hakları savunma Derneği)'ni kurmuştur (G. Ersoy, 2022, s. 8). Ulviye Hanım ilk eşinin vefatının ardından Kürt hakları savunuculuğuyla tanınan Rıfat Mevlan ile evlenmiştir. Dergide 108. sayıdan itibaren "Mevlan" soyadını kullanmıştır (Çakır, 1997, s. 8). Rıfat Mevlan ile olan evlilikleri, Rıfat Mevlan'ın Yüz Ellikler listesine alınıp ülkeyi terk etmesinden sonra 1923 yılında sonlanmıştır (Kutlar, 2008, s. 11). Daha sonra ise Tıp okumak için Antakya'dan İstanbul'a gelen Ali Civelek ile tanışan Ulviye Hanım, kendisinden on yaş küçük olmasına rağmen Ali Civelek ile evlenmiştir. Bu evlilik 1964 yılında Ulviye Civelek'in ölümüne kadar devam etmiştir (Akyol, 2012, s. 30).

Ulviye Mevlan Civelek'in Çalışmaları

Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti

Ulviye Civelek 28 Mayıs 1913 tarihinde kurduğu[2] bu cemiyet 1921 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Müdafaa-i Hukuk Nisvan cemiyeti kadın haklarını savunmayı amaç edinmiş ve kadınların çalışma hayatına girmesi, kız çocuklarının okutulması, tek eşli evliliğin yasal hale gelmesi konularında çalışmalarda bulunmuştur (Bayraktar, 2019, s. 6). Bu doğrultuda kadınların dışarıda giydiği giysilerin düzenlenip millî bir kıyafetin oluşturulması, kadınların gelişimini ve iş hayatına atılması için özel okulların açılması, dergilerin çıkarılıp konferansların düzenlenmesi cemiyetin faaliyetleri arasında önemli bir yer tutmuştur (Kaplan, 1998, s. 41). Dine aykırı olmayacak şekilde inanç, gelenek ve kültür ögelerini barındıran kıyafetlerin kullanılması ve süsten uzak olup modanın özendirdiği israftan kaçınan kıyafetlerin kadınlarca giyilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (Doğan, 2012, s. 124). Cemiyet yabancı kadınların da üyeliğini kabul etmiştir. Cemiyetin yayın organı olarak da Kadınlar Dünyası Dergisi çıkarılmış ve bu dergi üzerinden de iş hayatında kadınların olması gerektiği başta "Çalışmak İstiyoruz" başlığı altında birçok kez vurgulanmış aynı zamanda "Kadınlığa hürriyet vermek, onları erkeklerin çalıştıkları yolda çalıştırmak caiz midir?" gibi sorulardan da duyulan rahatsızlık bu dergide dillendirilmiştir (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 187). Yine cemiyetçe İş Evleri adlı bir çalışma başlatılarak kadınların küçük işletmeler açarak hem iş öğrenip hem de ürettiklerini sattıkları bir çalışma yapmışlardır (Özteke, 2018, s. 3). Sadece özel işletmelerde değil kamuda da kadınların çalışması yönünde faaliyet gösterilmiştir. Dersaadet Telefon Anonim Şirket-i Osmaniye'si, Müslüman kadınlar için ilk çalışma yeri olmuştur. Şirket; İngiliz, Amerikan ve Fransızlardan oluşmuştur. İlk etapta Osmanlı tebaasında Musevi, Rum ve Ermeni kızlarının çalıştırılmasına karar verilmiştir. Kadınlar Dünyası Dergisi'nde 1913 yılında şirket istihdam için ilan verdiğinde Kadınlar Dünyası Dergisi ilana Müslüman kadınlarının da başvurmasını teşvik etmiştir. Ancak şirket, Müslüman kadınların dil bilmediği gerekçesiyle başvuruları reddetmiştir. Kadınlar Dünyası Dergisi'nin ve cemiyetin oluşturduğu baskı sonucunda Bedra Osman ve 6 Müslüman kadın şirkette istihdam edilmiştir. Yine cemiyetin ve derginin çabaları sonucunda İstanbul Postanesi'nde de kadınlar istihdam edilmeye başlanmıştır (H. Ersoy & Bayar, 2020, s. 105).

Kadınların erkeklerden bir farkının olmadığını göstermek isteyen cemiyet, Belkıs Şevketi'i o dönemin cesaret isteyen işlerinden biri olarak görülen uçağa bindirerek kanıtlamak istemişlerdir (Kutlar, 2008, s. 23). Tayyare Okulu'nda Fethi Bey'in kullandığı uçakla uçan Belkıs Şevket böylece uçağa binen ve fotoğrafı yayınlanan İslam Dünyası'ndaki ilk kadın olmuştur (Akyol, 2012, s. 30). Kadınların eğitimi konusunda da birçok girişimi olan cemiyet özellikle üyelerinden Belkıs Mahmut Hanım'ı dişçilik eğitimi alması için Paris'e yollamış olup dönemin hükümetini de kız öğrencileri yurt dışında eğitim almaları için göndermesini sağlamıştır (Kurnaz, 1996, s. 228). Cemiyet üyelerinden Azize Haydar'ın anaokulu açıp bir diğer üye olan Cazibe Hakkı Hanım'ın kadınların kütüphanelere alınmamasından ötürü kadınlara özel kütüphane kurma girişimi de cemiyetin eğitim alanında yaptığı diğer çalışmalardan bazılarıdır (Kutlar, 2008, s. 25). Eğitim alanında toplumun tanınmış ailelerinin yaptığı olumlu girişimleri ise dergi aracılığıyla duyurarak örnek oluşturması

[2] Genel olarak kaynaklarda Ulviye Hanım'ın soy ismi "Mevlan" olarak geçmektedir. Ancak bu çalışmada zamana uygun olarak Ulviye Hanım'ın ikinci eşinin soy ismi ile yani "Civelek" olarak geçmiştir.

sağlanmıştır. Bunlardan biri olan Kudsizadelerin küçük kızını Avrupa'ya eğitime göndermesinden dolayı tebrik etmiş diğer babalara da örnek olmasını dilemiştir (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 422).

Cemiyetin çalışmaları yurt dışında da takip edilmiştir. 24 Nisan 1913 tarihinde Paris'te yapılacak konferansa davet edilmiş, davet Kadınlar Dünyası Dergisi'nin 19 Nisan 1913 tarihinde yayınlanan baskısında duyurulmuştur (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 154). Derneğe destek sadece kadınlarla sınırlı kalmamış erkeklerden de destek geldiği görülmektedir. Buna örnek olarak Doktor Ahmet Vicdani Bey pazartesi ve perşembe günleri cemiyet merkezinde ücretsiz muayene yaparak hatta gerekli durumlarda evlere giderek dernek çalışmalarına destek olmuştur (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 203). Meclis-i Mebusan Başkâtibi Mustafa Asım Bey de dernek ve derginin takipçileri arasındadır. Mustafa Asım Bey, Kadınlar Dünyası Dergisi'nde yayınlanan ve Ulviye Civelek'e hitaben yazılan mektupta dernek çalışmalarının takip edildiğini, ülkenin geri kalmışlığında büyük payın kadınlara gereken önemin verilmediğini ve derneğin kadınların sorunlarını üstlenerek bin Kâbe yapmaktan daha önemli işe giriştiğini belirtmiştir. Aynı mektupta bir de eleştiriye yer vererek; çıkarılan dergiyi her gün yerine haftada bir çıkarılmasının daha yararlı olacağını ve dergiyi biraz hayalperest ve makaleci bulduğunu açıklamıştır (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, ss. 347–348).

Kadınlar Dünyası Dergisi

Kadınlar Dünyası Dergisi, 4 Nisan 1913 tarihinden 1921 yılına kadar aralıklarla yayınlanmıştır. Yazı kadrosu ve mürettipler kadınlardan oluşmaktaydı. "Kadınların hak ve hukuku tanınmadıkça erkek yazılarına yer verilmeyeceği" ilkesi kabul edilmiştir. Dergide özellikle okur mektupları önemli bir yer tutmaktaydı (Akyol, 2012, s. 28). Önemli sosyal olaylar, edebî konular, şiir, hikâye, sohbet, dil, müzik ve tiyatro ile ilgili yazıların yanında röportaj ve tercümelere de yer verilmiştir (Çakır, 2016, s. 135). Dergi, aynı zamanda 28 Mayıs 1913 tarihinde açılan Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-i Nisvan Cemiyeti'nin (Osmanlı Kadınının Hakkını Savunma Derneği) resmî yayın organlığını yapmıştır (Kurnaz, 1996, s. 229). Derginin ilk dönemlerinde Civelek, "Kadınlar Dünyası" takma adı altında makaleler kaleme almış ve ismi yalnızca derginin sahibi olarak geçmiştir (Çakır, 2006, s. 336). Sonrasında "Düşünüyorum" başlıklı köşesinde doğrudan kendi adı altında yazmaya başlamıştır (G. Ersoy, 2022, s. 4-7). Yazılarında kadınların iş gücüne katılımlarının gerekliliğini savunmuştur. Ataerkil toplumsal düzene karşı eleştirel bir perspektif benimseyerek, tıpkı erkekler ve kadınların bir hayatı birlikte paylaşmaya karar vermeleri gibi, kadınların da ailenin refahı için tıpkı erkekler gibi çalışabileceğini ifade etmiştir (Mevlan, 1915). Ayrıca vatanın güçlenmesinde bir araç olarak gördüğü kadın eğitimine de yazılarında yer vermiştir (Güçlü, 2021, s. 72-73).

Ulviye Mevlan Civelek'in Feminizm Anlayışı

Civelek, Kadınlar Dünyası Dergisi'nde "Kadınlar Dünyası" imzasıyla kaleme almaya başladığı fikirlerini bir süre sonra doğrudan kendi açık imzasıyla yayınlamaya başlamıştır (Çakır, 1997, s. 8). Civelek'in anlayışına göre kadının esir olmadığı, süs veya bir bebek olmadığını tam tersine insanlığın annesi ve öğretmeni olduğunu ve erkeklerle ortak bir hayat sürüp birbirlerinin yardımcıları olduğu fikrine sahipti (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 219). Kadının her alanda olması fikri bir cinsin yükseltilmesinden ziyade vatanın ve milletin yükseltilmesi için olması gereken bir mücadele olarak görmekteydi. Bu durumu "*İttihat olunca, gaye dahi terakki bulunca hanımlarımızın faaliyetlerinden vatanın büyük büyük fayda göreceğine şüphe yoktur*" sözleriyle açıklamıştır (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 432). Civelek, kadınların erkeklerle eşit konuma gelebilmesi adına izlenecek yolun aşırılıklardan uzak olması gerektiğini de "*Biz kadınlar erkeklerimizin cehl ve taassubuna, adet ve ülfetine karşı birdenbire isyan etmek arzunda değiliz. Biz tedrici bir tekâmül ile hayat-ı içtimaiyemizi temin etmek fikrindeyiz.*"(Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 135). sözleriyle savunmuştur.

Ulviye Civelek kadınlar için hürriyet isterken, hürriyeti "*Hürriyet isteriz…! Yalnız bizim istediğimiz hürriyet dimağları zayıf olanların tahayyül ettikleri hürriyet değildir. Bizim istediğimiz hürriyetin, erkeklerimizinki gibi olmayacağını söylemeye dahi hacet görmüyoruz. Biz onlar gibi taşkınlıklar, sefahetler yapalım demek istemiyoruz. Bizim istediğimiz hürriyet "hürriyet-i mesai"dir"* şeklinde tanımlamıştır (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 197).

Civelek, kadınların toplumsal gelişmedeki sorumluklarını yerine getirmesini engelleyen pasiflik ve eğitimsizliğe karşı çıkar; erkeklerin durumu ne olursa olsun kadınların tembellikten arınıp eğitim alması ve çalışması gerektiğini savunmuştur (Büyükkara Yılmaz & Gençtürk, 2009, s. 312).

Halide Edip Adıvar'ın Hayatı

1882 senesinde İstanbul'da dünyaya gelen Halide Edip Adıvar'ın babası Mehmet Edip Bey, annesi de Bedrifem Hanım'dır. Babası II. Abdülhamit'in Ceyb-i Hümayun Kâtibi olarak görev yapmıştır (Aydın, 2020, s. 5). Halide Edip'in hayatında Bedrifem Hanım'ın annesi Nakiye Hanım ve babası Kemahlı Ali Efendi önemli bir yere sahiptir. "Haminne" dediği anneannesi İstanbul'un varlıklı ailelerinden olup, Mevlevî Tarikatı'na mensuptur. Dedesi Sultan Reşat'ın Kahvecibaşılığını yapmıştır (Aydın, 2020, s. 6). Annesi hamileyken vereme yakalanmış ve doğum sırasında bebekle birlikte vefat etmiştir (Ar, 2021, s. 5). Babası Bedrifem Hanım'ın vefatından sonra hizmetlisinin torunuyla evlenmiş o evlilik devam ettiği sırada da Gümüş Hanım'la üçüncü evliliğini yapmıştır. Halide Edip, Gümüş Hanım için "Saraylı Hanım" şeklinde bahsetmiş ve çağdaş fikirliliği Edip'in eğitim hayatının şekillenmesinde etkili olmuştur (Adıvar, 2014, s. 18).

Anneannesinin yanında kaldığı Mor Salkımlı Ev; geleneklerin yaşatıldığı ve Türk kültürünün hâkim olduğu bir yaşama sahiptir. Mehmet Edip Bey ise İngiliz kültürünü benimsemiş ve kızını da bu kültüre göre yetişmesini sağlamıştır. Halide'nin giyiminden beslenmesine kadar İngiliz kültürü etkili olmuştur (Enginün, 1986, s. 8). Bunun ilk somut uygulaması, Halide Edip'in dönemin tanınmış Hristiyan ailelerinin çocuklarının gittiği Kirina Eleni Çocuk Yuvası'na gitmesiyle olmuştur. Yuvaya giden tek Türk çocuğu Halide Edip'tir (Adıvar, 2014, s. 22) . Halide Edip'in bu okula gitmesi ve bulunduğu ev ortamı, doğu-batı sentezlerine göre yetişmesine neden olmuştur (Aydın, 2020, s. 7). Evde özel öğretmenler ile derslere devam eden Halide Edip; Ebüllisan Şükrü Efendi'den Arapça, Madam Livardali'den şan, Devlet Efendi'den piyano, Rıza Teyfik'ten Fransız Edebiyatı ve Zeki Salih Bey'den matematik dersleri almıştır. Kolejde İngilizceyi kolayca öğrenmiş, öğretmenlerinden Isabel Dodd'un "Mother" isimli kitabından çeviriler yapmıştır. Mahmut Esat Bey bu çevirileri düzeltmiş ve Mehmet Edip Bey'in izni ile Halide Hanım'ın ismi ile 1897 yılında basılmıştır. Kitap, Türk-Yunan Savaşı şehit aileleri için açılan sergiye gönderilmiş ve II. Abdülhamit tarafından Halide Hanım "Şefkat" nişanı ile ödüllendirilmiştir (Adıvar, 2014, s. 75).

1889 yılında koleje tekrar başlayan ve ikinci sınıftan devam eden Halide'nin, 1900 yılının yaz tatilinde zayıf olan riyaziye dersini alması, hayatının değişmesine neden olmuştur. Babasının izniyle Beyoğlu'ndaki rasathanede müdürlük yapan Salih Zeki Bey'den ders almaya başlayan Halide'nin, yaz tatili bitiminde dersleri tamamlansa da Salih Zeki Bey ile mektuplaşmaları bir yıl kadar devam etmiş ve Salih Zeki Bey, Halide'ye evlenme teklif etmesiyle sonuçlanmıştır (Adıvar, 2014, s. 84). 1893 yılında başladığı eğitimi 1901 yılında tamamlayan Halide, Amerikan Kız Koleji'nden lisans derecesinde mezun olan ilk Müslüman Türk-Kadın olmuştur (Duran Karahan, 2016, s. 14). II. Meşrutiyet'in getirdiği siyasî çalkantılar içinde bir süre, önce Mısır sonra İngiltere'de yaşamak zorunda kalan Salih Zeki Bey'in yurt dışında olduğu süre içinde ikinci bir eş alma isteği, kötü giden evliliğin 1910 yılında sonlanmasına neden olmuştur (Ar, 2021, s. 17). Halide Edip, ikinci evliliği Adnan Adıvar ile 1917 yılında yapmıştır. Cumhuriyet Halk Fırkasına muhalif bir parti olarak kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasında yer alan Halide Edip'in eşi Adnan Adıvar da bulunmaktadır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Mustafa Kemal ile yaşadığı anlaşmazlıklar sonucu hükümet tarafından kapatılmıştır. Partinin kapatılmasının ardından Halide Edip Adıvar kocası ile ülkeden ayrılmıştır. Önce İngiltere'ye, sonra Fransa'ya yerleşen Halide Edip,

1939 yılında Türkiye'ye geri dönerek 1940 yılında profesör unvanıyla İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'nü kurmuştur. Halide Edip 1950 yılına kadar bu görevi yürütmüş ve 1950-1954 yılları arasında Demokrat Parti'den İzmir milletvekilliği yapmıştır. 9 Ocak 1964 tarihinde İstanbul'da vefat eden Halide Edip Merkezefendi Mezarlığı'na gömülmüştür (Enginün, 1986, s. 376).

Halide Edip Adıvar'ın Çalışmaları

İlk yazı deneyimi öğrenciyken çevirdiği "Mader" ile olmuştur. Çevirisi Hanımlara Mahsus gazetesinde yayınlanmıştır (Kurt, 2010, s. 105). 1908 senesinin ekim ayında ise İngiliz The Nation Dergisi Halide Edip'ten Osmanlı kadının durumunu anlatan bir yazı yazmasını istemiş Edip de "Türk Kadının İstikbali" isimli yazısını kaleme almıştır (Ar, 2021, s. 27). II. Meşrutiyet'in ilanının ardından başlayan karışıklık ve 31 Mart Olayı, Halide Edip'in İttihat Terakki muhaliflerinin ölüm listesine girmesine neden olmuştur. Babası ve Salih Zeki Bey'in çabalarıyla 1909 yılında çocukları ile Mısır'a giden Halide Edip, burada olduğu süre içinde The Nation Dergisi'ne gönderdiği yazı ile tanıştıkları İngiliz eğitimci Isabel Fry tarafından İngiltere'ye davet edilerek İngiltere'ye gitmiştir (Enginün, 1988, ss. 376–377). İngiltere'de olduğu süre içinde yazar Henry Wood Nevinson, Oxford Üniversitesi'nden İngiliz filozof, yazar ve matematikçi Bertrand Russell ve Şair John Edward Masefield ile tanışmıştır. Bu kişilikler Halide Edip'in üzerinde önemli etkileri olmuştur. İngiltere'deki yaşamı boyunca onu etkileyen bir başka şey de İngiliz Parlamentosu olmuştur. 1909 senesine gelindiğinde ise İngiltere'den ayrılarak yeniden İstanbul'a dönmüştür (Ar, 2021, s. 46).

Adıvar'ın İngiltere dönüşünde pedagoji üzerine kaleme aldığı makaleler, Maarif Nezareti Müsteşarı Said Bey'in dikkatini çekmiş ve kendisine eğitim alanında görev teklif edilmiştir. Bu kapsamda Darü'l-Muallimat'ı inceleyerek modernleştirilmesine yönelik bir rapor hazırlamıştır. Beş yıl boyunca Kız Öğretmen Okulu ve kız lisesinde öğretmenlik ile müfettişlik yaptıktan sonra, Evkaf Okulları'nın Maarif Nezareti'ne geçmesi üzerine müfettişlik görevinden istifa etmiştir. 1911'de H. Harrel Horne'un "The Psychological Principle of Education" adlı eserini "Talim ve Terbiye" ismiyle tercüme etmiştir (Ar, 2021, s. 37). 1918 senesinde Türk Ocakları'nda kurulan Hars ve İlim Heyeti'nde görev almıştır (Ar, 2021, s. 57). Halide Edip ile Nakiye Hanım'ın birlikte yazdığı Kenan Çobanları adlı oyun da Türk Ocakları'nda sahnelenmiştir (Adıvar, 2014, ss. 136–137).

1909'da kurulan Teal-i Nisvan Cemiyeti muhacirler ve askerlere yardım amacıyla kurulmuş, Halide Edip de 1912'de Balkan Savaşı'nın patlak vermesiyle bu cemiyetle birlikte bir hastanede gönüllü olarak çalışmıştır. Halide Edip'in diğer görev yeri Suriye olmuştur. Cemal Paşa, Suriye'de kızlar için lise açma önerisini kabul etmiştir. Beyrut'ta kızlar için lise ve öğretmen okulu, Lübnan ve Şam'da yatılı ilkokul açılmıştır. Halide Edip açılan bu okullar için elliye yakın kadın öğretmen ve birkaç erkek öğretmen ile Lübnan'a gitmiştir. Türk ordusu I. Dünya Savaşı sonunda Suriye'yi boşaltınca 4 Mart 1918 tarihinde İstanbul'a dönmüştür (Kurt, 2010, s. 106). 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in işgali üzerine protesto ve mitingler düzenlenmiştir. Türk Ocakları da Fatih'te miting düzenlemeye karar vermiş ve Halide Edip o zamana kadar kapalı salonlarda yaptığı konuşmayı ilk defa meydanda yapmıştır. 19 Mayıs Fatih Mitingini, 22 Mayıs 1919'daki Kadıköy Mitingi ve 23 Mayıs 1919'da Sultanahmet Mitingi takip etmiştir (Enginün, 1986, s. 18). 1919 seçimleri ile tanınan (Enginün, 1986, s. 22) Halide Edip, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra başlayan Millî Mücadele sürecinde kurtuluş fikirlerinden biri olan manda ve himayeyi savunanlar arasında bulunmuştur. 14 Ocak 1919 tarihinde kurulan Wilson Prensipleri Cemiyeti'nin kurucuları arasında Halide Edip de yer almıştır (Kaplan, 1998, s. 61). Mustafa Kemal Samsun'a çıktığında aydınların da mücadeleye katılması için davet mektupları göndermiş ve bu kişiler arasında Halide Edip de vardı (Atatürk, 2002, s. 24). Amerikan mandası düşüncesinden vazgeçip Anadolu'ya Mustafa Kemal'in yanında Millî Mücadele'ye katılmıştır.

Millî Mücadele döneminde Halide Edip genel olarak basın ve yayın yoluyla propaganda faaliyetlerinde görev almıştır. Camii ve postanelere afiş yapıştırılması, üç farklı görüşü yansıtan

Manchester Guardian, The Times ve Daily Herald ile Daily Chronicle gazetelerinin takibi ve Yunus Nadi'nin çıkardığı Hâkimiyeti Milliye Gazetesi'ne yardım etmek gibi faaliyetlerde bulunmuştur. Adıvar'ın bu tür faaliyetlerinden ötürü İstanbul Hükûmetince idama mahkûm edilmiştir (Eker Ağır, 2019, s. 95).

Sakarya Savaşı öncesinde Mustafa Kemal'in izniyle Batı Cephesi'ne İsmet Paşa'nın emrine tayin edilen Adıvar, Birinci Şube'de yazıcı nefer olarak görevlendirilmiştir. Miralay Asım tarafından da bu savaş sırasında kendisine "Onbaşı" rütbesi verilmiştir (Eker Ağır, 2019, s. 97). Büyük Taarruz'un ardından Mustafa Kemal'in emriyle İzmir'e giren zafer alayının içinde yer alan Halide Edip'in rütbesi başçavuşluğa yükseltilmiştir (Eker Ağır, 2019, s. 99). Savaşta gösterdiği başarılar nedeniyle İstiklâl Madalyasıyla ödüllendirilmiştir. Ancak halk arasında daha çok Onbaşı Halide namıyla bilinmesinden ötürü o da bu unvanı sahiplenmiş ve Onbaşı unvanını kullanmıştır (Duran Karahan, 2016, s. 15). İzmir'deki son görevi ise oraya gelen gazetecilere savaş alanını göstermesi olmuştur (Enginün, 1986, s. 38).

Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası kurulmuş ancak hem fırka ile hem de Mustafa Kemal ile siyasî fikir açısından ayrılıklara düşen Adnan Adıvar; Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay ve Refet Bele ile Terakki Perver Cumhuriyet Fırkasını kurmuşlardır. Daha sonra bu fırkanın kapatılması ve Takrir-i Sükûn Kanunu'nun kabul edilmesi neticesinde Halide Edip ve Adnan Adıvar yurt dışında yaşamaya karar vermişler ve 1925-1934 yılları arasında önce İngiltere daha sonra ise Fransa'da yaşamışlardır (Enginün, 1988, ss. 376–377).

1928 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Williamstown Siyaset Enstitüsü'nde yuvarlak masa konferansına başkanlık yapan ilk kadın olmuştur. New York Times Gazetesi haberi tam sayfada duyurmuştur (Ar, 2021, s. 100). 1932 yılında Kolombiya Üniversitesi Bernard Koleji, Halide Edip'i ikinci kez ABD'ye çağırmıştır. Üniversite'den gelen konuk profesörlük teklifini Halide Edip kabul etmiş ve Türkiye'nin o günkü durumunu; sosyal, siyasî ve entelektüel açıdan analiz eden dersler vermiştir (Ar, 2021, s. 171). 1935 yılında İslam Üniversitesi Jamia Milia'yı kurmak için açılan kampanyaya katılmak üzere Hindistan'a çağırılmıştır. Delhi, Kalküta, Benares, Haydarabad, Aligar, Lahor ve Peşaver Üniversiteleri'nde dersler ve konferanslar vermiş, konferansları ücret karşılığı olmasına rağmen büyük ilgi görmüş ve gazetelere konu olmuştur. Halide Edip, Türkiye'den çok söz etmiş ancak, politika konuşmak istemediğini açıkça belirtmiştir (Eker Ağır, 2019, s. 102). 19 Ocak'ta verdiği konferansa Gandhi başkanlık etmiş Halide Edip de onur konuğu olarak bu konferansa katılmıştır (Enginün, 1986, s. 50). Halide Edip, 1939 yılında yurda dönmüş ve İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Profesörü olarak göreve başlamıştır (Aydın, 2020, s. 114). 1950-1954 döneminde İzmir bağımsız milletvekili seçilmiştir. Milletvekilliği bir dönem sürmüştür (Eker Ağır, 2019, s. 104).

Teal-i Nisvan Cemiyeti (1908)

Adıvar tarafından 1908 senesinde kurulan bu cemiyetin anlamı "Kadınları Yükseltme Cemiyeti"dir. Kadınların milli kültür ve benliklerinden uzaklaşmadan eğitim ve kültürel anlamda yükseltilmesi amaçlanmıştır. Nakiye Hanım, Nezihe Muhittin, Rana Sani Yaver Hanımlar kurucuları arasındadır. Dil ve okuma-yazma kursları açma, çeşitli konularda konferanslar düzenleme ve yabancı eserleri Türkçeye çevirme cemiyetin yaptığı çalışmalar arasındadır. Cemiyete Mihri Pektaş Hanım'ın sağladığı binada, otuz kişilik bir hastanede kurulması, doktor ve eczacıların burada gönüllü çalışmasını sağlamıştır. Rumeli göçmenlerine yardım eden ve salgın hastalıklar ile mücadele eden cemiyet, I. Dünya Savaşı sırasında kapanmıştır. Cemiyetin diğer bir özelliği üye olmak için İngilizce bilme şartı getirmiş olmasıdır (Kaplan, 1998, s. 39).

Osmanlı Hanımları Müdafa-i Milliye Heyeti

Bu heyet özellikle Balkan Savaşlarının ardından yaşanan göç, soykırım ve işgal gibi durumların neticesinde millî ve manevi duyguların etrafında yeniden toplanılması adına kadınlarca

da bir hareketin bulunmasını sağlamıştır. Bu çerçevede Fatma Aliye, Naciye Hanım, Fehime Nüzhet Hanım ve Halide Edip gibi dönemin tanınmış kadınlarının konuşma yapmalarını sağlamıştır. Halide Edip konuşmasının sonunda; yapılanların protesto edilmesi, Osmanlı Ordusu'na Türk kadınları adına telgraf çekilmesi, İslam âlemindeki kadınların yapılanlara karşı birlik olma çağrısında bulunulması ve Avrupa Kraliçelerine yapılanları protesto eden telgraflar çekilmesini teklif etmiştir. Avrupa devlet başkanları ve eşlerine yazılan mektuplar Halide Edip tarafından kaleme alınmıştır (Kaplan, 1998, s. 50).

Halide Edip Adıvar'ın Eserleri

Halide Edip Adıvar'ın 1909-1963 yılları arasında hem şahsi olaylarına değindiği hem de milli duygular ile kaleme aldığı birçok romanı bulunmaktadır. Tıpkı Nezihe Muhittin de olduğu gibi Halide Edip'in de romanlarında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş dönemini ve Türk kadını meselesine ayna tutmuştur. Yazar, kadınların mutlak surette nitelikli bir eğitim almaları gerektiğini savunmuştur. Onun vizyonuna göre eğitim, kadının modernleşmesi, ekonomik özgürlüğünü kazanması ve toplumda saygın bir yer edinmesi için en temel araçtır. Romanlarında çok sayıda kadın öğretmen ve mürebbiye karakteriyle karşılaşmak mümkündür. Adıvar'ın romanlarında dönemin savaş atmosferinin etkisiyle sıklıkla karşımıza çıkan ve dikkate değer bir diğer meslek grubu ise ebelik, hemşirelik ve tıp gibi sağlık alanlarını oluşturur. Hemşirelik mesleği özellikle Yeni Turan adlı eserinde ön plana çıkmaktadır. Mev'ud Hüküm adlı çalışmasındaki Atife karakteri de doktor olmayı arzulamaktadır: "Biliyorsun diğer ülkelerde kadın doktorlar var; ben de doktor olacağım ve her gün hastalara gideceğim." (Halide Edip, 2021). Yazar, Vurun Kahpeye'deki Aliye Öğretmen, Yeni Turan'daki Kaya Öğretmen, Tatarcık'taki Lale Öğretmen ve Sinekli Bakkal'daki –güçlü bir sanatsal kişilik ve maneviyatla tasvir edilen- Rabia gibi karakterler üzerinden, Türk kadını için Doğu ile Batı arasındaki bağa dikkat çekerek Osmanlı toplumundaki ideal kadın tipolojisini betimlemeye çalışmıştır (Küçükgörmen, 2010, s. 162-178). Adıvar, kadın haklarını yalnızca romanlarındaki karakterler aracılığıyla değil, aynı zamanda kaleme aldığı makaleler, verdiği konferanslar ve kendi hayatında sergilediği duruş vasıtasıyla da savunmuştur. Kadın istihdamını insanlığın bir gereği ve medeniyetin bir zorunluluğu olarak müdafaa etmiştir (Halide Edip, 1946) . "Gene Kadın" başlıklı köşesinde, kadınların sadece ev işleriyle sınırlandırılmaması gerektiğini, ekonomik hayata katılımlarının hem bireysel özgürlük hem de milli beka için zorunlu olduğunu ileri sürmüştür (Halide Edip, 1947). Ayrıca kadınların erkeklerin işlerini ellerinden aldığı yönündeki bazı eleştirilerden beslenen anlayışa karşı çıkmış, eserlerinde de gözlemlendiği üzere, kadınların özellikle tıp ve öğretmenlik gibi meslekleri icra etmeleri gerektiğini açıkça savunmuştur. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi gerektiğini de destekleyen yazarın bu fikri, Yeni Turan adlı eserinde açıkça görülmektedir (Özdem, 2012, s. 54). Edip'in bahsi geçen Türk kadını ile ilgili incelenmesi gereken 20 önemli eseri şunlardır: 1909 Heyûlâ, Raik'in Annesi, 1910 Seviyye Talip, 1912 Handan, Yeni Turan, 1913 Son Eseri, 1918 Mev'ud Hüküm, Ateşten Gömlek, 1923 Vurun Kahpeye, 1924 Kalp Ağrısı, 1928 Zeyno'nun Oğlu, 1936 Sinekli Bakkal, 1937 Yolpalas Cinayeti, 1939 Tatarcık, 1946 Sonsuz Panayır, 1954 Döner Ayna, 1958 Âkile Hanım Sokağı, Kerim Usta'nın Oğlu, 1959 Sevda Sokağı Komedyası, 1961 Çaresaz (Kaplan, 1998, s. 50).

Halide Edip Adıvar'ın Feminizm Anlayışı

Halide Edip'in yaşadığı dönem ve yetişme koşulları, farklı kültürleri sentezlemesini sağlamıştır. II. Abdülhamit'in baskıcı dönemi, savaş yılları, Millî Mücadele ve inkılaplar, onun toplumu her yönüyle tanımasına imkân vermiştir. Anneannesinin sade Müslüman yaşamı ile babasının İngiliz eğitimi, çizdiği kadın portresinin temelini oluşturur. Babasının çok eşlilik deneyimi ise aile ve kadın hakları konusundaki fikirlerini olgunlaştırmıştır. Roman kahramanları aracılığıyla ideal kadını anlatır ve kadının annelik kimliğini öne çıkarır. Bunun nedeni, toplumu şekillendirecek en önemli kişinin, bireyi yetiştiren anne olduğuna inanmasıdır. Anlattığı kadın karakterlerde hem ideal tip hem de kendi yaşamından izler vardır. Raik'in Annesi'nde fedakâr anne ve boşanmak

istemeyen Müslüman-Türk kadını; Son Eseri'nde ise yurt dışında bile geleneklerine bağlı kadın portresi çizer (Aktaş, 2013, s. 7). Kadını, erkeğin yanında annesi, karısı, yoldaşı ve meslektaşı olarak tanımlar; onu erkeğin asıl yardımcısı ve arkadaşı görür (Güçlü, 2021, s. 71). Kadın-erkek eğitim ayrımının kalkması gerektiğini savunur ve romanlarında kız çocukları için eğitim kurumu olarak Amerikan Koleji'nin önerir (Özdem, 2012, s. 51).

Halide Edip, II. Meşrutiyet'le güçlenen millî feminizmi benimsemiş, ancak bunu erkeklere karşı bir hareket olarak görmemiştir (Erdal, 2008, s. 118). Ona göre bu anlayış milliyetçilikle paraleldir: "*Bir kadın evvela Osmanlı, bir vatanperverdir… Vatanın hukuku, kadınlık hukukundan bin kat mühim ve muhteremdir.*" (Çiçekli Koç, 2014, s. 41). Feminizmin temelinde, kadınlık hukukundan onurlu bir birey olarak toplumsal varlık kazanması yatar (Eker Ağır, 2019, s. 113). Kadın ve erkek eşittir; romanlarında erkeği kadının haklarını almasına yardım eden şekilde yansıtmış, karşılıklı ezme yarışına karşı çıkmıştır. Batılı feministlerden farklı olarak milliyetçi bir karakter taşıyan bu anlayış, onların "taşkın eylemlerine" de karşıdır. Kadının yücelmesinin, kadın ve erkeğin birlikte yüceltilmesiyle mümkün olduğunu, tek taraflı eylemlerin ayrımcılığa yol açacağını savunur (Kurt, 2010, s. 106). Kadın eğitiminin kadınlık görevleriyle bağdaşması gerektiğine inanır (Erdal, 2008, s. 117). Ayrıca, Müslüman kadının çalışmasının ve eğitim almasının, "perişan Müslüman kadını" imajını kırmak açısından İslami bakımdan da önemli olduğunu vurgulamıştır (Özdem, 2012, s. 57).

Handan, Son Eseri, Zeyno'nun Oğlu, Döner Ayna gibi eserlerinde iyi eğitimli ve kültürlü kadın kahramanlar yaratmış, kadının eğitimini ve çalışmasını vurgulamıştır. Millî Mücadele dönemi eserlerindeki kadınlar ise genellikle hastabakıcılık ve öğretmenlik yaparak toplumsal fayda sağlayan tiplerdir (Kurt, 2010, s. 107). Kurduğu Teâli Nisvan Cemiyeti'nin tüzüğündeki "Ulusal gelenekler reddedilmeden kadının eğitilmesi" ibaresi, onun eğitimde geleneğe verdiği önemi göstermektedir (Güçlü, 2021, s. 59). Kadının toplumdaki yerini anlatırken, geleneğin geri bıraktığı kadın ile modernleşme sürecinde taklide düşen kadın ikilemini ortaya koyar. Zeyno'nun Oğlu'ndaki Mesture Hanım karakteri, Cumhuriyet yeniliklerini benimserken kültürüne yabancılaşan bir portre çizmektedir (Özdem, 2012, s. 49). Şehbal Dergisi'ndeki "Aşk Fesaneleri; Ay Dedi ki" şiirindeki kadın imajı ise, kadın olmanın güçlü bir karaktere sahip olmaya engel teşkil etmediğini vurgulamaktadır (Tekin, 2019, s. 121).

Adıvar'ın ideal kadın anlayışında Cumhuriyet öncesi ve sonrası arasında köklü bir fark yoktur. Her iki dönemde de kadın; vatanperver, iyi eş ve nitelikli anne olmalıdır. Cumhuriyet sonrasında bu profile eğitimli, meslek sahibi, düşünen, bakımlı, eşiyle denk ve toplumsal konularda duyarlı olma özellikleri de eklenebilir (Tilek, 2019, s. 9). Yedigün Gazetesi'nde "Zaman Adamı, Zamane Adamı" makalesinde modaya kendini kaptıran kadını eleştirirken, değişimi sağlayacak temel dinamik olarak anneliği vurgular (Şahin, 2008, s. 12). "Kadın Çalışmalı Mı?" yazısındaysa çalışmayı insan olmanın gereği olarak gördüğünü ve "*Kadın veya erkek, insanı insan yapan, başkalarının sırtında yaşamamak, içinde yaşadığı cemiyetin en küçük topluluğundan (aile gibi) en büyüğüne kadar, verdiği emek mukabilinde hak ve maddî mukabele beklemektir*." (Erdal, 2008, ss. 112–115). şeklinde ifade etmiştir. Her ne kadar "Kadının yeri evidir" yanlışsa bir kadının annelik görevini yok saymasını bir o kadar yanlış bulur. İslami açıdan da kadının çalışmasının bir problem olmadığını savunan Adıvar, İslamiyet'in kadını topluma hizmet etmekle görevlendirdiğini ancak ayrı mekân şartı olmadığını savunmuştur (Özdem, 2012, s. 57). Kadının iyi eğitimli, yasal bir meslek sahibi, kendi ayakları üzerinde durup erkeğe bağımlı olmayan, dini inançlarına ve kültürüne bağlı biri olması gerektiğini düşünür (Tilek, 2019, s. 57). Adıvar'ın eserlerinde çizmiş olduğu Cumhuriyet Kadını portresi; ulusal değerlere bağlı, iyi eğitimli, kendi ayakları üzerinde durabilen, Batı'nın modern giyimini benimseyen, Cumhuriyet ilkelerini içselleştirmiş, eşine sadık, topluma öncü ve örnek bir anne şeklindedir.

Sonuç

Türk Toplumunda kadının yeri tarih boyunca inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Osmanlı'dan Erken Cumhuriyet Dönemi'ne kadarki süreçte siyasal, sosyal ve kültürel alanda birçok yenilik yapılmış ve kadınlar da bu yeniliklerden etkilenmiştir. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde kadınlara yönelik yenilikler sınırlı kalmış ancak Cumhuriyetle birlikte kadınlar daha görünür hâle getirilmiştir.

Tanzimatla başlayan özgürlük ortamıyla birlikte Avrupa'daki kadın hareketleri Osmanlı toplumuna da yansımıştır. Yardım derneklerinden kadın hakları savunuculuğuna uzanan örgütlenme süreci, eğitimle desteklenmiş fakat kırsala yeterince ulaşamamıştır. Bu süreçte kadın yazarların, özellikle de Nezihe Muhittin, Ulviye Mevlan Civelek ve Halide Edip Adıvar'ın etkisi büyük olmuştur. Bu üç kadın, yaşadıkları dönemleri eserleri ve fikirleriyle sosyal değişimi anlamada önemli ipuçları sunmuşlardır.

Muhittin'in hayatına bakıldığında azimli, kararlı, baş eğmeyen, çalışkan bir kadın olduğu görülmektedir. Kendisinin aktif yazar olduğu süreçte toplumdan dışlanmış, sessizleştirilmiş ve değersizleştirilmeye çalışılmış ancak kadınların hakları için çalışmaya devam etmiştir. Halide Edip ile eğitim alanında yolları kesişmiş, her ikisi de okullarda ders verip kadınların gelişimine katkı sağlanmıştır. Ulviye Mevlan ise gazeteci kimliğiyle öne çıkmış, *Kadınlar Dünyası* adlı dergiyi kurarak ses getirmiştir.

Üçü de iyi eğitimli, aydın ailelerden gelen kadınlar olup yazılarında hem kişisel deneyimlerini hem dönemin olaylarını yansıtmışlardır. Ortak mücadele alanları kadınların siyasette ve toplumda söz sahibi olmasıdır. Kalemleri güçlü olduğundan siyasi ve toplumsal olaylara dair yazılarıyla etkili olmuş, kurdukları derneklerle kadınların örgütlenmesine katkı sunmuşlardır. Eğitime erişim, üretime katılım, eşitlik ve siyasal haklar temel mücadele alanlarıdır. Bu çalışmada, kadınlara hakların "verildiği" değil, mücadeleyle "elde edildiği" vurgusunun önemine dikkat çekilmiştir. Üç yazar da dönemin değişimlerine şahitlik etmiş, milliyetçilik ve vatanseverlik anlayışıyla kadınların sesi olmuştur. Verdikleri mücadele ve Atatürk'ün desteğiyle Cumhuriyet dönemi Türk kadını sosyal ve siyasal haklara kavuşmuştur.

References

Adıvar, H. E. (2014). *Mor salkımlı ev* (14. Baskı). Can Yayınları.

Aktaş, Ş. (2013). Halide Edip Adıvar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, *20*(1), 1–12.

Akyol, H. (2012). *Aykırı kadınlar, Osmanlı'dan günümüze devrimci kadın portreleri* (1.). İmge Kitapevi Yayınları.

Ar, H. (2021). *Halide Edip Adıvar'ın hayatı ve siyasi kişiliği* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Atatürk, M. K. (2002). *Nutuk* (Z. Korkmaz, Ed.). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.

Aydın, K. (2020). *Halide Edib Adıvar'da Cumhuriyet döneminin siyasal eleştirisi* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Balcı, M., & Tuzak, M. (2017). Cumhuriyet'in ilk yıllarında Nezihe Muhiddin özelinde Türk kadınlarının siyasi hakları için mücadelesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, *1*(1), Article 1. https://doi.org/10.26695/mukatcad.2017.4

Bayraktar, N. (2019). *Türkiye'de kadın hareketinin kurumsallaşması: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Bozaslan, E. Ç. (2020). Siyasetle alâkalı mı alâkasız mı?: Kadınlar Halk Fırkası'ndan günümüze kadın-siyaset ilişkisi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, *4*(2), Article 2. https://doi.org/10.35333/mukatcad.2021.281

Bozkır, G. (2000). Türk Kadın Birliği. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *3*(10), Article 10.

Büyükkara Yılmaz, F., & Gençtürk, T. (2009). *Yeni harflerle Kadınlar Dünyası, 51-100 sayılar (1913-1921)* (Vols. 1–2). Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları.

Çakır, S. (1997). Kadın tarihinden iki isim: Ulviye Mevlan-Nezihe Muhiddin. *Toplumsal Tarih Dergisi*, *46*, 6–14.

Çakır, S. (2006). Ulviye Mevlan Civelek. In F. De Haan, K. Daskalova, & A. Loutfi (Eds.), *A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms* (1., p. 678). Central European University Press.

Çakır, S. (2016). *Osmanlı'da kadın hareketi* (5.). Metis Yayınları.

Çiçekli Koç, G. (2014). *Türk kadın yazarların romanlarında (1960-1980) işledikleri konular ve eğitim kavramına yaklaşımları* [Doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Dişbudak, M. (2008). *Türk Kadınlar Birliği* [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Doğan, S. (2012). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e aydın kadınlar, şair ve yazarlar*. Akademik Kitaplar Yayınları.

Duran Karahan, S. (2016). Halide Edip ve feminist tarih yazımı. *İTÜ Mimoza Dergisi*, *5*, 14–17.

Eker Ağır, T. (2019). *Muhalif kadınlar: Fatma Aliye Hanım, Halide Edip Adıvar ve Sabiha Sertel'in düşünce ve eylemlerinin analizi* [Yüksek lisans tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

Enginün, İ. (1986). *Halide Edip Adıvar*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Enginün, İ. (1988). ADIVAR, Halide Edip. In *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: Vol. 1.* (pp. 376–377). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Ercan, G., & Ercoşkun, T. (2018). Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Diyarbekir hanımlar şubesinin kuruluşu ve faaliyetleri (Aralık 1910- Ocak 1911). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, *37*(64), Article 64. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000704

Erdal, K. (2008). Halide Edib Adıvar'ın bakış açısıyla kadının çalışma hayatı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(1), Article 1.

Erdoğan, T. (2011). Türkiye'de kadın hareketinin örgütlenme sürecinde Nezihe Muhittin'in rolü. *Türk Yurdu Dergisi*, *100*(288), 1–18.

Ersoy, G. (2022). Çerkes feminist bir kadın yazar Ulviye Nuriye Mevlan Civelek. *İstanbul Bilgi Üniversitesi Türkiye Kültürleri Araştırma Grubu*, 1–22.

Ersoy, H., & Bayar, Y. (2020). Osmanlı Devletinde telefon hizmetinde istihdam edilen kadınlar ve yaşanan bazı sıkıntılar. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, *29*, 103–108. https://doi.org/10.17740/eas.soc.2020.V29-07

Gökkaya, S. B., & Biçici, M. (2023). *Türkiye'de biyopolitika ve kadın*. İksad Yayınları.

Güçlü, A. (2021). *Kadın yazarların kaleminden Osmanlı kadın hareketinin izini sürmek: söylemler, talepler* [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Gürbüzoğlu, D. P. (2013). *Türkiye'de kadın haklarının önemli temsilcilerinden Nezihe Muhiddin ve bir model oyun* (Ö. Belkıs, Ed.). AltKitap.

Halide Edip, A. (1946, November 14). Kadın çalışmalı mı? *Akşam Gazetesi*, 5.

Halide Edip, A. (1947, January 16). Gene kadın. *Akşam Gazetesi*, 5.

Halide Edip, A. (2021). *Mevut hüküm* (1.). Can Yayınları.

Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve siyasi teşkilatlarda Türk kadını (1908-1960)*. Atatürk Araştırma Merkezi.

Kardaş, A. (2015, January). Kadın haklarına adanmış bir ömür: Nezihe Muhiddin. *Lacivert Dergisi*, *9*.

Kavrayış, N. (2002). *Türk kadının sosyal ve siyasal gelişimi* [Yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Kırkpınar, L. (1998). Cumhuriyet ve kadın. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *3*(8), Article 8.

Küçükgörmen, G. C. (2010). *Halide Edip Adıvar'ın romanlarında kadın ve kadın eğitimi* [M.Ed.]. https://www.proquest.com/docview/2956858388/abstract/B5B9F9D6F5D4436PQ/1

Kurnaz, Ş. (1992). *Cumhuriyet öncesinde Türk kadını (1839-1923)*. .C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Kurnaz, Ş. (1996). *II. Meşrutiyet döneminde Türk kadını* (1. Baskı). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kurnaz, Ş. (1999). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadınların eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, *143*, 1–26.

Kurt, Y. (2010). *Osmanlı ve Cumhuriyet modernleşmesinde kadın: karşılaştırmalı bir analiz* [Yüksek Lisans Tezi]. Kafkas Üniversitesi.

Kutlar, M. (2008). *Ulviye Mevlan: yaşamı ve düşünceleri* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Metintaş, M. Y. (2018). Nezihe Muhittin ve Türk kadının siyasi haklar mücadelesi. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, *2*(3), Article 3.

Mevlan, U. (1915, January 16). Hayat-ı cemiyette kadın. *Kadınlar Dünyası*, *159*, 2.

Muhittin, N. (1999). *Nezihe Muhittin ve Türk kadını (1931)* (A. Baykan, Ed.; 1.). İletişim Yayınları.

Muhittin, N. (2006). *Bütün eserleri I: Vol. I.* (Y. Zihnioğlu, Ed.). Kitap Yayınevi.

Oktar, T. (1998). *Osmanlı toplumunda kadının çalışma yaşamı Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi* (1.). Bilim Teknik Yayınevi.

Özdem, E. (2012). *Fatma Aliye, Halide Edip Adıvar ve Nermin Abadan Unat'ın eserlerinde oryantalizmin etkisi ve kadın* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Özer, S. (2013). Kadına seçme ve seçilme hakkı verilmesinin Türk kamuoyundaki yankıları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, *29*(85), Article 85.

Özkay, N. (2017). *Nezihe Muhiddin ve Türk kadın yolu dergisi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Özteke, F. (2018). *Kadınlar dünyası gazetesi'nin milli hâkimiyet konusuna yaklaşımı*. Hâkimiyet-i Millîye Bilgi Şöleni Programı, Van.

Şahin, Ş. (2008). *Halide Edip Adıvar'ın Yedigün dergisi ve Tan gazetesinde çıkan yazıları (1936-1944) inceleme-metin* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Şirin, İ. (2024). Osmanlı kadın ben-anlatılarının kadın tarihi çalışmalarında kullanım değeri. *Osmanlı Araştırmaları*, *64*(64), 447–478. https://doi.org/10.18589/oa.1597898

Tekin, H. (2019). *Şehbâl mecmuasına göre XX. yüzyıl başlarında Osmanlı kadınının entelektüel dünyası* [Yüksek Lisans Tezi]. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.

Tilek, M. (2019). *Halide Edip Adıvar'ın romanlarında idealize edilmiş kadın karakterler* [Yüksek Lisans Tezi]. Çağ Üniversitesi.

Toprak, Z. (1988, March). Halk Fırkasından önce kurulan parti: Kadınlar Halk Fırkası. *Tarih ve Toplum Dergisi*, *51*, 30–31.

Toprak, Z. (2012). Türkiye'de siyaset ve kadın: kadınlar Halk Fırkası'ndan Arşıulusal Kadınlar Birliği Kongresi'ne (1923-1935). *Kadın Araştırmaları Dergisi*, *2*, Article 2.

Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu. (1949, 13 Haziran). [Türk Kadınlar Birliği'nin Ankara merkezli olarak kurulmasına izin verilmesi hakkında karar] (Karar No: 9589). Cumhuriyet Arşivi (Fon: 30.18.1.2, Yer: 120.54.10), Devlet Arşivleri Başkanlığı, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu. (1954, 10 Nisan). [Türk Kadınlar Birliği'nin umumi menfaatlere hadim (kamu yararına) cemiyetlerden sayılması hakkında kararname] (Karar Sayısı: 4/2734). Cumhuriyet Arşivi (Fon: 30.18.1.2, Yer: 135.34.4), Devlet Arşivleri Başkanlığı, Ankara.

Ülger, G. E. (2015). Türk anayasalarında kadın hakları ve uygulamalarıyla ilgili bir değerlendirme. *Yasama Dergisi*, *31*, Article 31.

Yılmaz, A. (2010). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadın kimliğinin biçimlendirilmesi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *9*(20), Article 20.

Yurdsever Ateş, N. (2009). *Yeni harflerde kadın yolu/Türk kadın yolu (1925-1927)*. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı.

Zihnioğlu, Y. (1998). *Nezihe Muhiddin: bir Osmanlı Türk kadın hakları savunucusu* [Yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.

Zihnioğlu, Y. (2003). *Kadınsız inkılap Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*. Metis Yayınları.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

We declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. We declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

We designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. We have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

We declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by us. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with us.

Copyright and Permissions

We confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

We confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederiz. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederiz.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını birlikte yürüttük. Makalenin son hâlini okuyup onayladık ve yayımlanmasını kabul ettik.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederiz.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımızdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bize aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederiz.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okuduk, onayladık ve yayımlanmasını kabul ettiğimizi beyan ederiz.

Authors' Contribution Statement / Yazarların Katkı Oranı Beyanı

The researchers' contribution statement is as follows / Araştırmacıların katkı oranı beyanı şu şekildedir:

First author / 1. Yazar %50,
Second author / 2. Yazar %50